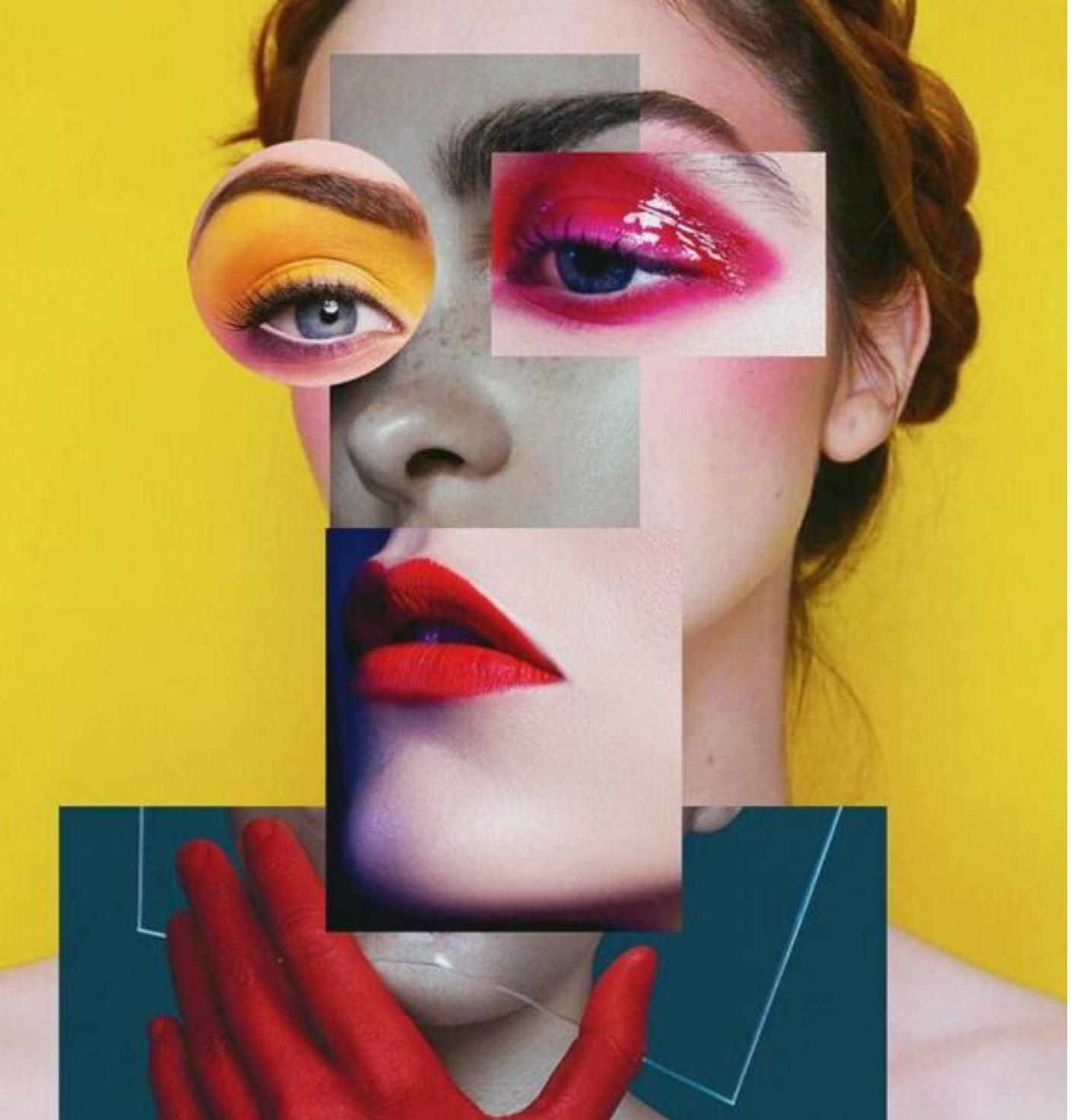

PSIKOLEKTİF

SAYI 6- ŞUBAT- MART 2020 DERGİSİ

KADIN

3

EDİTÖRDEN

4

TAKIM ELBİSELİ KADIN

AYŞE BAŞBUĞ

8

YÜRÜSENE BE KADIN!

ŞAFAK ATAY

11

PSİKOLOJİ DÜNYASINDAN KADIN TEŞHİSİ (!)

SENA KÜBRA ÇATALOĞLU

13

DOÇ. DR.

AYŞENUR BÜYÜKGÖZE KAVAS RÖPORTAJI

OKAN USLU

17

İNFERTİLİTE VE KADIN

BÜŞRA TUNÇ

21

KORKU VE KADIN

HÜLYA ORHAN

22

MADALYONUN GÖRÜNMEYEN YÜZÜ:

KADIN SIĞINMA EVLERİ

MERVE KAYACI

25

SAVAŞIN KADINLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

AYŞE DOĞAN

27

FEMİNİST TERAPİ BAĞLAMINDA KADIN

MERVE YÜKSEK

29

PİLOT MERVE SEZEN SARI RÖPORTAJI

ŞAFAK ATAY

23

KAYNAKÇA

@psikolektifdergisi

@dergipsikolektf

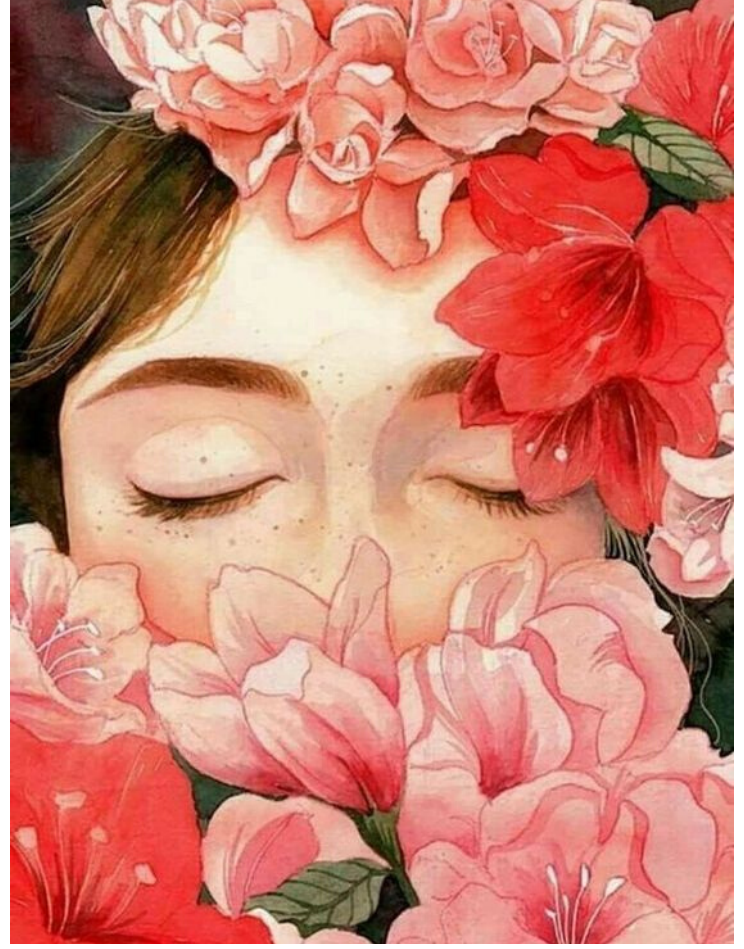

psikolektifdergisi@gmail.com

EDİTÖRDEN

Simone de Beauvoir Genç Kızlık Çağı (1993) adlı eserinde kadını şu şekilde ifade etmektedir: *"Kadın doğulmaz, kadın olunur."* Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük incelendiğinde ise kadın; *"Erişkin dişi insan, hatun, analık veya ev yönetimi bakımından gereken erdemleri becerileri olan, hizmetçi bayan"* şeklinde tanımlanmaktadır. Beauvoir'ın de ifade ettiği gibi ve TDK'nın kadın tanımından da anlaşılabilceği gibi kadın toplumun ona biçtiği rollerle, görevlerle ve toplumun ona bakış açısı ile yaratılan bir varlık konumundadır. Ve yaratılmaya devam edilmektedir. Elbette aynı şekilde toplumun erkeklere biçtiği roller de yadsınamaz bir gerçekliktir. Ancak kadının yaratım sürecindeki bakış açısı yine erkeğin egemenliğinde gerçekleşmektedir. Kadına ilişkin bu yaratım sürecinde kadın, kendi gücü içinde güçsüzlüğe itilmektedir. Nitekim *"Kadın çocuk doğurur, çocuğuna bakar, kadın okumaz, kadın erken yaşta evlenir, kadın konuşmaz, kadın gece sokakta dolaşmaz, kadın kahkaha atamaz, kadın..."* şeklinde ifade edilen söylemler, kadının varlığını bastırmaya çalışan ifadelerdir. Oysa kadın, sayılanların ötesinde yapmak istediğini yapabilecek bir potansiyele sahiptir. Doğuran ve yaşamı simgeleyen kadın, toplumsal bakış açısı ile özgürlüğünü, yaşamını ve potansiyelini kaybetmeye mahkûm bırakılmaktadır. Yaşam veren, yaşamı alınan konumuna sürüklenmektedir.

Tüm bu olumsuzluklara rağmen pek tabii tarih sahnesine damga vurmuş ve vurmaya devam eden nice kadın bulunmaktadır, bulunacaktır. Nitekim kadın, yapmak istediği her şeyi yapabilecek potansiyele sahiptir. Ancak kadın, sadece kadın olmasından kaynaklı olarak olumsuz bakış ve söylemlere maruz kalmaktadır. Psikolektif Dergisi olarak 7. sayımızı bu negatif söylem ve bakış açısına dikkat çekmek, kadının sadece kadın olduğu için yaşadığı zorlukları göstermek ve kadının tüm potansiyeli ile bu dünyada var olduğunu ifade etmek için **"Kadın"** teması ile çıkarıyoruz. Bu sayımızda röportaj isteğimizi kabul ederek dergimizde yer alan Sayın Pilot Merve Sezen SARI ve kıymetli hocamız Sayın Doç. Dr. Ayşenur BÜYÜKGÖZE KAVAS'a, ayrıca dergi ekibimize emekleri ve çok kıymetli katkılarından dolayı teşekkür ediyoruz. Diğer yandan tüm yılmazlığı ile dergimizin okunurluğuna ve görseelliğine ciddi katkıda bulunan, ürettiğimiz ürünü farklı bir boyuta taşıyan tasarımcı arkadaşımız Kadriye ULUS'a da teşekkür ediyoruz.

Aramıza yeni katılan ekip arkadaşlarımıza da hoş geldin diyoruz.

Tüm kadınlarımızın 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü kutluyor, ruh sağlığı alanına katkı sunmuş tüm kadın hocalarımıza saygılarımızı sunuyoruz.

Romalıların da dediği gibi *"Ubi tu Gaius, ego Gaia, Senin kral olduğun yerde ben de kraliçeyim."* Cinsiyetçi söylemleri bir kenara bırakarak insanı sadece insan olarak sevebilmek, kabul edebilmek ve eşitlikçi bir bakış açısı ile bakabilmek dileğiyle.

Okan USLU
Psikolektif Dergisi Editörü

editörler -

Mücahit AKKAYA, Şafak ATAY, Okan USLU

görsel tasarım -

Kadriye ULUS

@psikolektifdergisi

@dergipsikolektif

psikolektifdergisi@gmail.com

TAKIM ELBİSELİ KADIN

AYŞE BAŞBUĞ

"Bir milletin uygarlık seviyesini ölçmek isterseniz, derhal kadının hayat şartlarına bakın."

Düşünce ve Tartışma Özgürlüğü Üzerine,
John Stuart Mill.

Kadın cinsiyeti ve kadınlık olgusuna yönelik tanımlamalar çoğu kez toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden yapılmaktadır. Toplumsal cinsiyet perspektifinden bakıldığında kadına ve kadınlığa yüklenen anlamlar ev-ev işi-çocuk bakımı gibi geleneksel roller odağında açıklanmakta, söz konusu durumlar pek çok kez 'kadın'a atfedilmektedir (Topçuoğlu, 1978:55; Aksu, 008:1-14). Öyle ki Türk Dil Kurumu kadın sözcüğüne yönelik tanımlamalarının arasında "Analık veya ev yönetimi bakımından gereken erdemleri, becerileri olan" ifadesini bulundurarak bu konuyu örneklendirmektedir (Türk Dil Kurumu Sözlüğü). Fakat kadın ile yalnızca geleneksel rolleri bağdaştıran bu "sözde" korumacı ve kısıtlayıcı toplumsal kabul görüşlere rağmen değişen ve dönüşen dünyanın iş hayatında kadın da aktif olarak yerini almıştır (Tuskan, 2012). Bu dönüşüm süreci belirli aşamalardan geçerek gerçekleşmiştir. Geleneksel tarım toplumunda akrabalık bağlarının oldukça güçlü olduğu geniş ve kalabalık aile yapısı görülmekteydi (Sjoberg, 2002), iş gücünün büyük bir bölümü insan emeğine dayalıydı ve üretimin tarım odaklı olması yaşamı kırsal kesimde toplamaktaydı (Suğur ve Suğur, 1998). Bilim ve teknolojiye ilerlemeler, toplumlar arası rekabet, toplum içi sınıfların oluşmaya başlaması, sömürgecilik, nüfus artışı gibi sebepler sonucu ilk olarak 1765 yılında İngiltere'de ortaya çıkan Endüstri Devrimi hem toplumun sosyolojik yapısını hem de üretim biçimlerini etkileyip değiştirmiştir (Arslan & Demirağ, 2017). Sanayi Devrimi ve beraberinde ortaya çıkan makineleşme küçük üretim tarzından büyük üretimlere, evlerden ve atölyelerden fabrikalara doğru genişlemeyi getirmiştir (Günay, 2002). Endüstri devrimi ile birlikte artan sanayileşme sonucu toplumun "erkek" cinsiyet grubu köylerden kent merkezlerine ve yurt dışı gibi iş odaklarının yoğunlaştığı merkezlere kaymıştır (Kılınç & Çelik, 2009; Yalçın & Kara, 2016). Bu durumun bir uzantısı olarak daha çok kırsal kesimde gerçekleştirilen tarımsal faaliyetler ise kadınların sorumluluğuna girmiştir. Öte yandan kadın "ailesinin başındaki kişi" de olarak yönetsel bir alanda da sorumluluk sahibi olmuştur. Hem geleneksel hem modern rolleri bir arada yürüterek bu ikili iş yükünü üstlenen kadının bu durumuna Tinker "Kadının Dual Rolü" demiştir (Tinker, Bramsen & Buvinić, 1976; Arıkan, 1988). Bu ikili rollerden biri bahsedildiği gibi kadının iş hayatındaki yönünü temsil etmektedir.

Böylece kadının iş hayatına dahil olmasıyla bulunduğu konumlar ve iş kolları gelenekselden moderne günümüze değin çeşitlenerek gelmiştir. İş hayatına bu dahil oluşu çeşitli sebeplerden ötürü kabullenmek istemeyen toplumun bazı kesimleri tarafından ise kadın, çeşitli şekillerde ötekileştirilmiştir ve ötekileştirilmeye devam edilmektedir. Dolayısıyla alanlar arası cinsiyet dağılımının ve katılımının hala adil düzeyde olmadığı bilinmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin varlığını somut olarak örnekleyecek nitelikte, Kahraman (2010) kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik görüşlerini ve bu görüşleri etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırma bulgularına göre kadınların %38.6'sı kızların okula gitmeyeceğini düşünen babalarından dolayı okula gitmediklerini ifade etmiştir. Ankete katılan kadınların %31.9'u erkeklerin daha özgür yaşadıklarını düşündüklerinden erkek olmak istediğini belirtmiştir. Araştırma bulgularının sonuçları kadınların eğitim olanakları, evlilikte eş

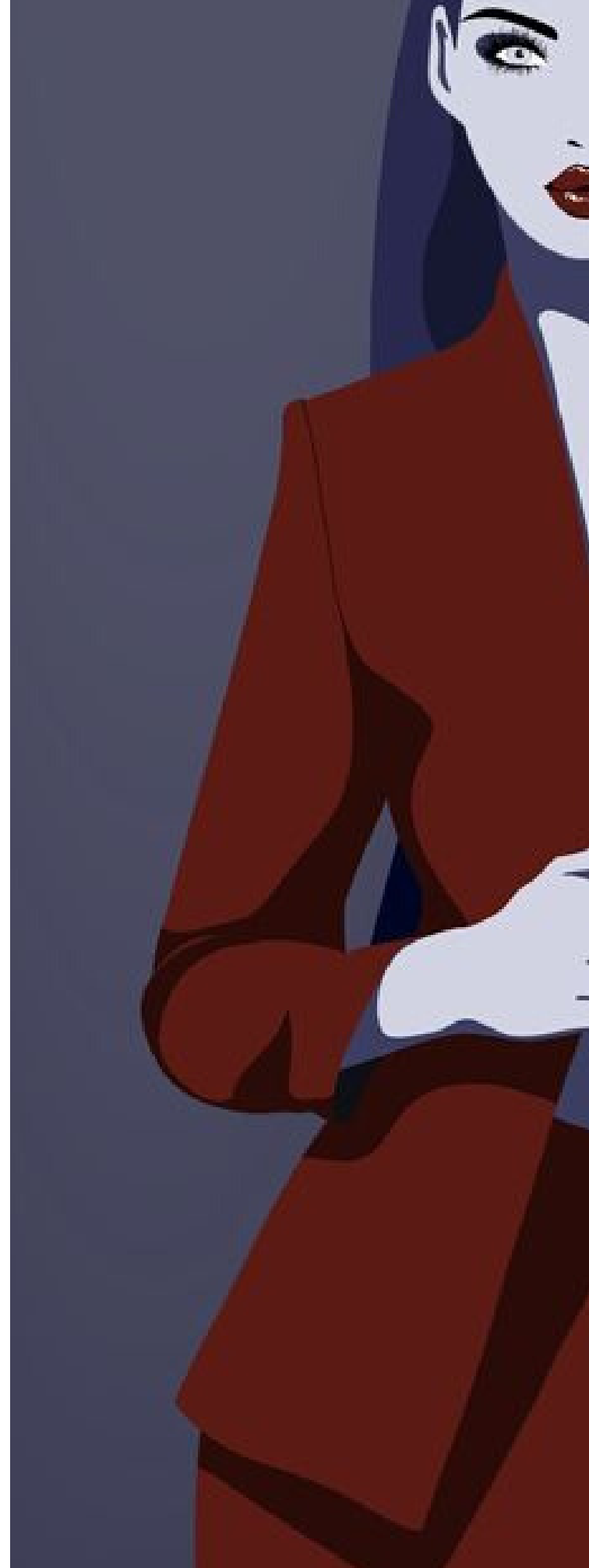
seçimlerinde karar verme ve çalışma hayatına girebilme konularında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin devam ettiğini göstermiştir. Bu eşitsizliklerin açık bir biçimde görülmeye başlanması yalnızca ulusal düzeyde olmamıştır. Kadına karşı yapılan ayrımcılıklara ve eşitsiz muamelelere karşı farkındalık çalışmaları ve bu olguların tanımları uluslararası alanda da ses bulmuştur. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 3 Eylül 1981 tarihinde yürürlüğe giren Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women) (CEDAW) birinci maddesinde kadına yönelik ayrımcılığın uluslararası açık bir tanımını yapmıştır. Sözleşmenin devamında taraf devletlerin ayrımcılığı önleyici politikaları benimseyeceğine ve söz konusu politikaların içeriğine değinilmiştir (Arslan, 2004; U.N., 1978). Dual rol içerisinde adil bir biçimde var olma mücadelesi veren kadınlar hem iş hayatına dahil olma sürecinde hem de dahil olduktan sonra çeşitli problemlerle karşılaşmaktadırlar (Gül & Oktay, 2009). Literatürde "cam tavan sendromu" olarak geçen durum bu problemlerden birini örneklendirmektedir. Kadın çalışanların kariyer yaşamlarında bulundukları konumdan daha üst düzey mesleki statülere ulaşmada karşılaştıkları adeta görünmez nitelikte kılınan çeşitli engellenmeler ve zorluklara cam tavan sendromu adı verilmektedir (Wirth, 2001). Kadınların yöneticilik grubu mesleklere dahil olmakta ve yükselmekte erkek çalışanlara oranla daha fazla zorluk yaşamakta olmaları, söz konusu cam tavan olgusunu somut biçimde örneklendirmektedir. Bu noktadan bakıldığında cam tavanların, işyerinde mobbingin bir varyasyonu olduğu söylenebilmektedir. Cam tavana yalnızca kadın çalışanlar değil kimi zaman erkek çalışanlar da maruz kalabilmektedir (Korkmaz, 2013). Fakat kadın çalışanların bu durumla daha çok karşılaşması dikkat çekmektedir. Kadın çalışanların maruz bırakıldıkları dezavantajları örneklendiren, Ryan & Haslam (2005)'in çalışmalarında "glass cliff" adlandırılmasıyla değindikleri ve Türkçe karşılığı "cam uçurum" olarak ilk kez Yıldız, Alhas, Sakal & Yıldız (2016)'ın çalışmalarında kullanılan diğer bir kavram ise çalışma yaşamındaki kadınlara liderlik pozisyonlarındaki üst düzey görevlerin özellikle verilmesini ifade eder. Kadınların bilinçli olarak liderlik rollerine yerleştirildiklerini düşünen bu yaklaşım, şirketlere ait olası başarısızlık riskinin yüksek olduğu, daha tehlikeli ve güvensiz liderlik

pozisyonları için kadınların tercih edildiklerini anlatmaktadır. Öte yandan cam tavan sendromunun zıttı bir durum olarak literatürde "cam asansör, cam yürüyen merdiven" olarak adlandırılan bir durum da bulunmaktadır ki bu kavram çalışma yaşamında erkek çalışanların daha kolay ilerledikleri ve yükselme noktasına daha kolay ulaşabildiklerini ifade eden avantajlar bütünüdür (Demirel, 2019).

Kariyer basamaklarını tırmanmak isteyen kadın çalışanlar için aşılabilir engeller haline gelebilen cam tavanlar birden çok faktöre bağlı olarak oluşabilmektedir. Örgüt kültürü bu faktörlerin tespitinde belirleyici etkiye sahiptir. Erkek egemen bir kültürde kadın ve erkek çalışanlara "cinsiyet ayrımcılığı" üzerinden yaklaşıldığında kadınlar daha kırılgan ve hassas görülerek stratejik karar merkezi olan yönetsel bölümler için uygun olmadıkları düşünülmektedir (Özyer ve Azizoglu, 2014: 97). Bunun yerine detayların ve uğraşının daha ön planda olduğu öğretmenlik, hemşirelik, sekreterlik gibi meslek grupları için daha uygun oldukları düşünülmektedir. Öte yandan bu konuya toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden yaklaşım kadınların duygusal yapıda oldukları olgusunu, kadının ailesini ön planda tutması gerektiği ve ona ev işlerini ve çocuk bakımını birincil görev atfederek (Parlaktuna, 2010; Özçatal, 2011; yine yönetsel pozisyonlarda bulunmalarında ve mesleki yükselişlerinde dezavantaja uğratmaktadır. Mesleki kariyerini ön plana alan çalışan anneler için de "kötü anne" algısı oluşturulmaktadır.

Ücret dağılımında kadınlar erkeklere oranla daha az ücretler almakta ve örgüt içi eğitim olanaklarından mahrum bırakılmakta, olası kriz dönemlerinde ise işine son verilmesinde öncelikli olarak kadınlar yer almaktadır (Mackintosh, 1981; Thomsen, 2008:199; Akt. Özçatal, 2011).

Erkek faktörü dışında kimi zaman kadın çalışanların da birbirlerine dair olumsuz algıları olabilmektedir. Bu durumu örneklediren üst düzey pozisyonlarda çalışan ve belli bir başarı durumu yakalamış, ast üst ilişkisi bulunan kadın çalışanlar arasında görülebilen birbirlerini destekleyici tavırlardan ziyade gelişmelerini ve ilerlemelerini engelleyici bu yaklaşım "Kraliçe Arı Sendromu" olarak da adlandırılmaktadır. Söz konusu sendromun yaşanmasında erkeklerin daha yüksek oranda hâkim olduğu bir örgüt kültüründe üst düzey pozisyonlara gelebilmek için çalışan kadının zamanla örgüt içinde yer alan erkek

çalışanların davranış kalıplarını edinmelerinin rol oynadığı düşünülmektedir (Narcıkara, 2018). Bu durumda olan kadın çalışma ortamındaki diğer kadın çalışanları müttefiki olarak görmekten ziyade kariyer noktasında kendisini aşağı çekebilecek bir unsur olarak görmektedir. Görülmektedir ki kadın iş hayatında bir yandan pek çok dezavantajla karşılaşırken tüm zorlukların ardından belli bir noktaya ulaştıktan sonra ise çoğu zaman cinsiyetinden dolayı uğradığı haksız muameleleri kendini korumak amacıyla aynı cinsiyete mensup bir başka çalışana karşı kimi zaman kendi de gösterebilmektedir.

Sonuç olarak literatürde kadının çalışma yaşamında uğradığı ayrımcılıkların yer alması ve açıklanıyor olması bu konunun günümüzde fark edilmeye başlandığını göstermekte ve bu durumun önlenmesi ile ilgili çalışmaların artırılacağı yönündeki beklentileri de artırmaktadır. Çözüme yönelik ise yapılabilecek pek çok şey bulunmaktadır. Öncelikle kadın ve erkek arasında derin uçurumlar oluşturan bu yaklaşımların hem kişisel hem toplumsal nedenler temeline dayandığı düşünülmektedir. Bu nedenle söz konusu mağduriyetlerin giderilmesi için öncelikle çocuk yetiştirmede kullanılan değerler, davranış kalıpları ve aile içi eğitimlere devletin uzman kadrolarınca sosyal politikalar düzenlenerek değinilmesi gerekmektedir. Erkek cinsiyetini yücelterek kadın cinsiyetini değersizleştiren bir anlayışla büyütülen çocukların, yetişkin yaşamlarında karşı cinse saygı ve empati çerçevesinde davranmasını beklemek daha zor olacaktır. Özellikle kırsal kesimde yaşayan aileler dâhil olmak üzere cinsiyet eşitliğini aşıl原因 eğitimlerin, ebeveynler, aileler ve toplumun diğer kesimlerini içererek mikro düzeyden makro düzeye her bireye ulaşacak şekilde verilmesi açık bir gerekliliktir. Kamusal dilde yer edinmiş cinsiyetçi söylemlerle ve cinsiyetçiliği aşıl原因 reklamlarla mücadele edilmeli, eşitliği savunan söylemler ifade edilmeli ve bunu uygulamada örneklediren davranış kalıplarını toplumsal olarak benimsetecek girişimlerde bulunulmalıdır. Yine devlet eliyle kadına yönelik her alanda yapılan şiddet, ayrımcılık ve zorbalığa karşı gerekli hukuki düzenlemelerin yapılması ve doğru bir şekilde uygulanıyor olmasının kontrol edilmesi gerekmektedir. Eğer gerekiyorsa mevcut uygulamalar, daha kapsayıcı ve işlevsel olacak şekilde güncellenmelidir.

YÜRÜSENE BE KADIN!

ŞAFAK ATAY

(Lawrence ve Richardson, 2005). Bu stereotiplere uygun olarak, kadınlar sürüş yeteneklerini yetersiz olarak öz değerlendirme eğilimindedirler (Özkan ve Lajunen, 2006; Tronsmoen, 2008). Moè, Cadinu ve Maass'ın (2015) yaptığı deneysel araştırmada öncelikle deney grubundaki kadınlara, araştırmanın amacının sürüş performansında cinsiyet farklılıklarının varlığını doğrulamak olduğu yönünde yönlendirme yapılmış, kontrol grubuna çalışmanın amacı hakkında hiçbir bilgi verilmemiştir. Araştırmanın sonucunda deney grubunda stereotip tehdidine maruz kalan kadınların kontrol grubuna oranla simüle edilmiş bir sürüş görevini yerine getirmede daha fazla hata yaptıkları ortaya çıkmıştır. Genel olarak bulgular gösteriyor ki kadınlar sürüş yetenekleri değerlendirildiğinde ve erkeklerle karşılaştırıldığında daha fazla hata yapıyorlar. İlginç bir şekilde, iyi performans gösterdiklerinde bile hala kötü performans gösterdiklerine inanıyorlar (Moè, Cadinu ve Maass, 2015). Bu yorumla tutarlı olarak Chateignier ve ark. (2011) kadınların direksiyon sınavlarında erkeklerden daha sık başarısızlığa uğradıklarını bildirmiştir. Bu sonucun muhtemelen, sınavın kadınları vasıfsız olarak yargılama eğiliminde olan erkekler tarafından denetlenmesi nedeniyle ortaya çıkmış olabileceğini ya da kısmen stereotip tehdidi aktivasyonu nedeniyle gerçek performansa da bağlı olabileceğini ifade etmişlerdir. İyi bir sürücü stereotipinin genel olarak Türkiye'de de aracı kontrol etmede gösterilen manevra ve motor becerileri ile karakterize edildiği bilinmektedir (Sümer, 2001).

Emniyet Genel Müdürlüğü verilerine göre son 10 yıl içerisinde kadın sürücü sayısında önemli bir artış yaşanmaktadır. 2007 yılında kadınlar, toplam sürücü sayısının yüzde 16.7'sini oluştururken, 2017 yıl sonu itibarıyla bu oranın yüzde 24.1'e yükseldiği görülmektedir (EGM, 2017). Kadın sürücü sayısında görülen hızlı artış nedeniyle sürücülükte insan faktörleri değerlendirilirken kadın ve erkek sürücülere atfedilen özellikler farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar fazla abartılan algıların etkisiyle insanların zihinlerinde cinsiyetler bazında stereotip ve önyargı oluşturmuştur.

Kadınlar genellikle yeteneksiz sürücülerdir, daha fazla hata yaparlar ve hızlı kararlar alırken belirsiz, tereddütlü, aşırı dikkatlidirler gibi kalıp yargılar zihinlerde sürdürülmeye devam etmektedir. Bu sözde yetersizlik, kadınların sürüş tarzı için tipik olarak kabul edilen ihmal hatalarının (örneğin, bir dur işaretinde çok uzun süre kalmak, kalkışta veya park etmeye çok zaman harcamak) kaynağı olarak kabul edilir -

Buna ek olarak, Türkiye'deki trafik kazalarının ana nedeninin yetersiz güvenlik becerileri olduğu görüşünün aksine kamuoyunda yetersiz algısal motor becerilerin kazalara sebebiyet verdiği inancı daha yaygındır (Sümer, 2001). Stereotiplerden bağımsız olarak sürüş becerileri, bir sürücünün genel olarak yaptıklarından çok ne yapabileceğini tanımlayan maksimum performans seviyesi ile açıklanır (Elander ve ark. 1993). Sürüş becerileri güvenlik becerileri ve algısal motor becerileri olarak ikiye ayrılır. Bu becerilerin tutarlı bir şekilde iç dengesinin sağlanması sürüş performansı için önemlidir. Lajunen ve Summala (1995) güvenlikle ilgili becerileri, kaza oluşmasını engellemek için geliştirilen koruyucu beceriler olarak tanımlamıştır. Algısal-motor becerileri ise araç kullanma için gerekli bilgi işleme ve kas, sinir, hız işbirliğini içeren becerilerdir. Yapılan araştırmalarda erkek sürücülerin algısal motor becerilerini tutarlı bir şekilde abarttığı, güvenlik becerilerinin kadın sürücüler arasında daha belirgin olduğu bulunmuştur (Lajunen, Corry, Summala ve Hartley, 1998; Lajunen ve Summala, 1995). Algısal motor becerilerin fazla abartılmasının, sürücülerin hız ve ihlal gibi riskli sürüş davranışlarına yatkın hale getirebileceği ileri sürülmüştür. Bu öngörü doğrultusunda Sümer, Özkan ve Lajunen'in (2006) yaptığı araştırmanın sonuçları cinsiyet fark etmeksizin algısal-motor becerileri yüksek olan sürücülerin güvenlik becerileri azaldıkça dâhil oldukları kaza sayısının arttığını göstermiştir. Buna ek olarak, algısal-motor becerilerin saldırgan ihlaller ve olumlu sürücü davranışları ile pozitif, ihmaller ve hatalar ile negatif ilişkili olduğu bulunmuştur. Öztürk ve Özkan'ın (2018) Türkiye'de yapılan tüm araştırmalardan farklı olarak sürüş simülatörü kullanılarak yaptığı araştırmanın sonuçları da literatürü destekler nitelikte sonuçlar göstermiştir. Güvenlik becerileri yüksek kadın sürücüler daha düşük hızla araç kullanırken, motor becerileri yüksek, güvenlik becerileri zayıf erkek sürücüler yüksek hızla araç kullanmıştır. Sürüş simülatöründe yer alan farklı karakterdeki yollarda sergilenen hız davranışları ile ihlaller arasında pozitif ilişki bulunmuştur (Helman ve Reed, 2015). Cinsiyet ve cinsiyet rollerinin sürüş tarzı, trafik suçları ve genç sürücüler arasındaki kazalarla nasıl ilişkili olduğunu araştıran Özkan ve Lajunen'in (2005b) çalışmasının sonuçları; saldırgan ve olağan ihlaller ile birlikte suç sayısının erkek cinsiyet rolünün bir fonksiyonu olarak arttığını; kazaların, suçların, saldırgan ve sıradan ihlallerin ve hataların kadın cinsiyet rolünün bir fonksiyonu olarak azaldığını göstermiştir.

Genç ve erkek sürücülerin daha tehlikeli sürücü davranışları sergileme ve kuralları ihlal etme eğiliminde olduğu, diğer yandan kadın ve yaşlı sürücülerin daha fazla hata yaptıkları bulunmuştur (Blockey & Hartley, 1995; Parker, McDonald, Rabbitt, & Sutcliffe, 2000; Reason et al., 1990). Kadın sürücüler trafikte daha fazla hata yapmaktayken (Guého ve ark., 2014), erkeklerin genellikle daha fazla ihlal yaptığı görülmektedir (Rowe ve ark., 2015).

Trafik içerisinde cinsiyet bazında yaratılan yargıların, gerçek yaşam deneyimlerinin ve bilimsel araştırmaların sonuçlarıyla tutarsızlık içinde olduğu açıkça görülmektedir. Cinsiyetin sürücü becerilerinde kendini yükseltme yanlılığına ya da var olan gelişmiş becerilerin azımsanmasına yol açması, trafikte sürücülerin hataları ve ihlalleri ile sonuçlanabilir. Bu nedenle cinsiyet kimliğini kanıtlama, doğrulama alanı olarak görmekten ziyade her iki cinsiyetin erkek ve kadın cinsiyet rollerinde özelliklere sahip olabileceğini kabul etmek gerekir. Cinsiyet, cinsiyetler arasındaki doğuştan gelen mizaç farklılıklarından ziyade sosyal ve kültürel bir yapı olduğu için, sürücü eğitimi ve medya kampanyaları yoluyla sürücülerin toplumsal cinsiyet rolleri ile genel sürüş tarzı arasındaki ilişkiyi yeniden şekillendirmek için sosyal psikoloji teorileri kullanılabilir. Böylece, erkeksi özellikler göstererek kaba bir şekilde varlığını göstermeye çalışan Şoför Nebahat karakterlerinden ziyade, daha dikkatli sürüş ve daha az hata ile ilişkili olduğu belirlenen bazı kadınsı özelliklerin görece ataerkil Türk toplumundaki erkeksi özelliklere rol model olmasıyla güvenlik becerilerinin ve trafik adabının geliştirilmesi sağlanabilir. Yetersiz ve yeteneksiz sürücüler olarak yaftalanan, trafik ortamına ait görülmeyen kadınların sadece daha iyi araba kullanmalarına değil, aynı zamanda sürüş yeteneklerine daha fazla güvenmelerine yardımcı olmayı amaçlayan potansiyel müdahaleler çok önemlidir. Başarılı sürüş deneyiminin inançları değiştirmek için yeterli olmadığı göz önüne alındığında, diğer stratejiler gereklidir (Moè, Cadinu ve Maass, 2015). Stereotipik inançlar kültüre derinlemesine dayanıyor ve çelişkili kanıtlar karşısında bile direniyorsa, kitle iletişim araçları bu inançları değiştirmek için uygulanabilir bir araç sağlayabilir; direksiyon eğitimi veren sürücü kursları bu konuda bilinçlendirilebilir; benzer şekilde okul yıllarındaki erken müdahaleler kalıp yargıların zihinlerde başlatılmasına ve sürdürülmeye devam etmesine engel olabilir.

PSİKOLOJİ DÜNYASINDAN KADIN TEŞHİSİ (!)

SENA KÜBRA ÇATALOĞLU

Psikolojik rahatsızlıkların ne olduğu ya da görülme sıklığı cinsiyet açısından değerlendirilebilir mi? Cinsiyetin psikolojik rahatsızlıklara dair bir belirleyici yönü var mıdır? Bu sorunun cinsiyetçi bir tutum olarak değerlendirileceği öngörülmektedir ancak cevabın birçok açıdan aydınlatıcı olması beklenmektedir.

'Psikoloji ile kadın' çağrışımına dair başlangıcın Eski Mısır ve Antik Yunan'da bilinen histeri ile olduğu söylenebilir. Rahmin bedenin içinde başıboş dolaştığı ve bunun histerik semptomların ortaya çıkmasına neden olduğu düşünülür, gerekçe olarak da çoğunlukla yalnız yaşayan veya dul kadınların bu belirtileri göstermeleri sunulurdu (Hasanoğlu, 2014). Hatta çok eskilere dayanan bu başlangıcın izleri Freud ve Lacan'ın histeriyi kadın, obsesyonu erkek özne ile eşleştirdiği yazılarında da mevcuttur (Gagua ve Baltacı, 2017). Psikoloji tarihinde en iyi bilinen vakalardan biri olan ve psikiyatrinin tedavi ettiği ilk hasta olarak nitelendirilen Anna O. vakası da bir histeri vakasıdır (Canpolat, 2017).

Psikoloji ve kadın çağrışımına dair başka bir detay da ülkemizde kadın öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha kalabalık olduğu bölümlerden birinin kuruluş yıllarından bu yana psikoloji olagelmesidir (Boyacıoğlu ve Hünler, 2019). Bununla beraber 'psikolojik destek almak' denince kadınların yaşadıkları sorunun ağırlığı ya da sayısı ile doğru orantılı olmayan bir ön kabul ile daha gönüllü ve cesur oldukları gözlemlenmektedir.

Kadınlarda duygudurum bozukluklarının daha sık görülmesi ile ilgili birçok çalışma vardır (Keskin ve ark., 2013). Bal (2010) cinsiyete göre anksiyete bozukluğu semptomlarını incelediği tezinde klinik veya toplum örneklemli çalışmalarda kadınların erkeklerden daha fazla tanı aldığını belirtmiştir. Bu bilimsel gerçeklere paralel olarak psikolojik vakaları konu edinen filmlerde ve kitaplarda vakalardaki söz konusu hastanın kadın olduğuna sıkça rastlanılması manidar gözükmemektedir. Bununla beraber istatistiksel veriler incelendiğinde, DEHB'nin erkeklerde daha sık görüldüğüne dair veriler mevcuttur. Lauth ve ark. (2007) bu verileri erkeklerin daha çok biyolojik donanımları sebebiyle dışa yönelim bozukluklarına kadınların ise daha çok kaygı gibi içe yönelim bozukluklarına meyilli olduğuna dair bir çıkarımla açıklamışlardır (Kaymak Özmen, 2010)

Cinsiyet farklılığını araştıran çalışmalarda biyolojik etkenlere dikkat edildiğinde; nöroendokrin (sinir ve salgı bezi hücrelerinden oluşan sistem) faktörler (Rihmer ve Angst, akt. Keskin ve ark., 2013) ve menopozun kadınlarda bedensel ve psikososyal açıdan zorlayıcı olması gibi çeşitli nedenler üzerinde durulmaktadır (Gökalep, 2007). Ayrıca Steiner, Lepage ve Dunn (1997) psikiyatrik bozukluklarla bağlantılı olan serotonerjik sistemin cinsiyete bağlı olarak yeniden kavramsallaştırılması gerektiğini önermişlerdir.

Ülkemizde de geleneksel kadın rolünün, girişkenliği ve kendine yeten davranış tarzını desteklemediği düşünülmektedir.

Bu da kadının stres karşısında çaresiz ve çevresine bağımlı olmasına yol açabilmektedir. Bunun zıttı olarak, erkeklerin her türlü yaşam olayında güçlü bir duruş sergilemeleri, zayıf yanlarını ortaya koymamaları beklenmektedir (Wolfe, 1984 akt. Bal, 2010).

Bu beklentinin bir getirisi olduğu düşünülmektedir ki kadınsı cinsiyet rolü özelliklerinin psikolojik yardım arama girişimini arttırdığı (Gök, 2019) ve kadınsı cinsiyet rollerinin psikolojik yardım arama tutumu üzerinde göz ardı edilemez olumlu bir etkisinin olduğu görülmektedir ve bu bulgu çeşitli araştırmalarca desteklenmiştir (Özdemir, 2012). Bu durum, toplumun kadınsı cinsiyet rolüne ait atfettiği özelliklerin bireyi psikolojik yardım alma konusunda cesaretlendiriyor olmasından kaynaklanabilir. Araştırmalarda elde edilen kadınların erkeklerden daha çok kendini açığa vurdukları bulgusu da (Dindia ve Allen, 1992 akt. Burger, 2006) bu durumun ortaya çıkmasını destekler görünmektedir. Ayrıca erkeklerin daha çok fiziksel destek aradıkları, psikososyal problemlerini ve yaşadıkları stresi daha az dışa vurdukları da çalışma sonuçları arasındadır (Keskin ve ark., 2013). Ünal ve Özcan (2000) depresif kadın hastaların profesyonel yardım almakta istekli davranırken erkek hastaların alkol gibi madde bağımlılıklarına yöneldiklerini belirtmişlerdir (Keskin ve ark., 2013). Travmatik olaylara toplumdaki güç dengesine bağlı olarak kadınların daha sık maruz kalması da değerlendirilen sebepler arasındadır (Gökalep, 2007).

Tüm bu durumların karşılığı olarak kadınların daha çok 'hasta' olmasına dair bir 'kusur' tespitinden ziyade kadınların neden gerçek tanılar veya toplumsal imaj yönünden bu durumda olduğuna dair çözümlerin ve sorgulamaların yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Cinsiyet söz konusu olmaksızın psikolojiye dair çalışmalarda, psikolojiye dair öğrenimlerde ve en önemlisi psikolojik destek alma konusunda toplumu bilinçlendirme çalışmalarına önem verilmesinin zaruret olduğu görünmektedir. Bununla beraber kadınların yaşadıkları psikolojik sorunlarla ilgili kadınlara özgü biyolojik ve toplumsal detayların fark edilmesinin ve bunların kalıp yargılar olmaksızın eğitim ve aileye dair tüm çalışmalarda göz önünde bulundurulmasının önem arz ettiği düşünülmektedir.

DOÇ. DR. AYŞENUR BÜYÜKGÖZE KAVAS RÖPORTAJI

RÖPORTAJ: OKAN USLU

1. Sizi yakından tanımayan meslektaşlarımız için kendinizi tanıtır mısınız? Doç. Dr. Ayşenur Büyükgöze Kavas kimdir? Akademisyen kimliğiniz dışında kendinizle ilgili ne söyleyebilirsiniz?

İlkokul, ortaokul ve lise eğitimimi Samsun'da tamamladıktan sonra 1999-2003 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programından mezun oldum ve aynı yıl Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde Psikolojik Danışma ve Rehberlik yüksek lisans programına kabul aldım. 2004-2011 yılları arasında ODTÜ bütünleşik doktora programına araştırma görevlisi olarak devam ettim. 2012 yılında Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesinde yardımcı doçent olarak göreve başladım. Halen aynı üniversitede Doç. Dr. olarak görev yapmaktayım. Evli ve iki çocuk annesi bir akademisyenim.

Kişilik olarak belki kendimden bahsedebilirim. Genel olarak hayata pozitif taraftan bakmayı tercih eden, kendi kendini motive edebilen, farklı konularda okuyan, yeni yerler ve lezzetleri denemeyi seven, ailesiyle vakit geçirmeyi çok kıymetli gören bir Ayşenur'um. Azimli, meraklı, özenli ve hep daha fazlasını yapabileceğine inancı olan ve asla vazgeçmeyen bir kişiliğim var. Kimse ile yarışmam sadece kendimle yarışırım yani yaptığım bir şeyin hep daha iyisini yapmaya çalışırım.

2. Akademisyen olmayı seçme nedeniniz nedir? Akademide kadın olmanın zorlukları veya kolaylıkları nelerdir?

Akademisyen olmaya ve özellikle kariyer psikolojik danışmanlığı alanında çalışmaya Hacettepe PDR 3. Sınıf öğrencisi iken karar vermiştim. Durağan bir meslek olmaması yani kendimi geliştirebileceğim, araştırma yapabileceğim ve bilgilerimi başkalarına aktarabileceğim, tekdüze olmayan bir meslek olması seçme nedenlerimin başında geliyor diyebilirim.

Zorluklar: Kadın olmanın zorlukları aslında toplumsal cinsiyet rollerinden geliyor. Yani kadın olmak ev işleri ve çocukların bakımı ile ilgili birçok sorumluluğu da peşinde getiriyor. İlk yıllar ev ve iş hayatımı dengeleme ile ilgili zorluklar yaşamıştım. Yurt dışına kongrelere giderken tek başıma gittiğim zaman Türkiye’de insanların çokta alışık olmadığı bir durum olunca garip karşılanabiliyor. Çalışmayı seviyorum ve çalışma hayatım ofisimle sınırlı değil bu nedenle evde de çalışırım bu bazen sorun olabiliyordu ancak zamanla bunların hepsi ile baş etmeyi öğrendim. Ayrıca kadın bir akademisyen olduğunuzda Cam Tavan Sendromu’nu üniversitelerimizde de görüyoruz yani idari üst düzey pozisyonlarda kadın akademisyenler çok düşük oranlarda yer alıyor ki bu da bence bir sınırlılık olarak karşımıza çıkıyor. Kadınlara bu pozisyonlarda çok fazla imkân sağlandığını düşünmüyorum.

Kolaylıklar: Kadın olduğum için akademide özellikle gördüğüm bir kolaylık hatırlamıyorum. Üzgünüm.

3. Kariyer psikolojik danışmanlığı ve mesleki rehberlik alanında ülkemizde sayılı hocalarımızdan biri olduğunuzu düşünüyoruz. Bu alanda ülkemizin durumu nedir, çalışma yapmak isteyen meslektaşlarımıza ne önerirsiniz?

Ülkemizde kariyer psikolojik danışmanlığı son yıllarda araştırmacıların ilgisinin arttığı bir çalışma alanı olarak karşımıza çıkıyor. Yıldız Kuzgun hoca ile başlayan bir süreç var karşımızda ancak yine de bu alanda araştırmacıların yeterli sayıda olmadığı söyleyebiliriz. Özellikle Türk PDR Derneği’nin 2018 yılı itibarıyla çıkarmış olduğu Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi var ve editörlerinden biri de benim. Son sayımızda Binnur Yeşilyaprak hocanın Türkiye’de Kariyer Psikolojik Danışmanlığına ilişkin güzel bir derleme makalesi çıktı. Dolayısıyla hocanın dedikleri orada tarihsel bir süreçten bahsediyor, ülkemizde neler değişti, neler yapıldı biraz bunlardan bahsediyor. Özel ilgisi olanlara makaleyi okumasını öneririm. Bu alanda çalışacak arkadaşlara da önerim şu olabilir: Daha bireyselleşmiş, bireyi belirli bir mekânla, saatle, süreyle sınırlamayacak, online yapılabilecek etkileşimli programların geliştirilmeye başlanması gerekiyor. Bu anlamda ülkemizde henüz bir program yok. Şu an sadece MEB’in Ulusal Mesleki Bilgi Sistemi ve Mesleğim Hayatım portalları var. Ancak bunlar daha çok bilgi verme ile ilgili. Grup rehberliği ve grup danışmanlığı hizmeti alamayan, dezavantajlı öğrencilerin online olarak yapabileceği ve kendi sonuçlarını alabileceği sistemlerin geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Ülkemizdeki kariyer psikolojik danışmanlığı kuramları da yurtdışı odaklı kuramlar. Ülkemize has, ülkemizdeki kültürel yapıyı temsil edecek nitelikte kariyer kuramları veya ilk başlarda en azından buna yönelik kariyer modelleri geliştirilebilir. Bu da önemli bir katkı olur diye düşünüyorum. Şu an ki mevcut durumda çalışmaların büyük bir çoğunluğu ilişkisel çalışmalar. Bir yerden sonra sürekli aynı kavramların ilişkisel yöntemlerle çalışılması da doyum noktasına ulaştı. Özellikle bundan sonrasında müdahale programları ve bireyselleştirilmiş online programlar daha etkili olacak ve daha da ilgi çekecektir. Ayrıca bu alanda ölçme araçları son yıllarda artmış gibi gözükse de yapılan araçların üniversite öğrencilerine odaklandığını görüyoruz. İlkokul, ortaokul kademeleri için ölçme araçları çok sınırlı. Bu anlamda yeni çalışmalarda örneklemelerin çeşitlendirilmesi ölçme araçlarını tercih edilebilir ve güvenilir yapılabilir. Diğer yandan çalışan yetişkinlerle yapılan çalışmalar da oldukça az. Emeklilik ve emeklilik sonrası yaşam ile ilgili de çalışmalar ülkemizde biraz az. Bu aslında çok büyük bir değişim. Emekli olduktan sonra erkeklerde

depresyon ve intihar oranları kadınlara göre daha yüksek. Hâlbuki genel popülasyonda kadınlarda depresif semptomlar daha yaygın. Emeklilik süreci, emeklilik sonrası yaşam ve emeklilik, işten ayrılmak düşündüğümüzden çok daha derin anlamlar taşıyabiliyor. Bu kapsamda da çalışmalar yapılabilir.

4. Yakın zamanda TÜBİTAK Teşvik Ödülünü kazandınız. Türkiye’de PDR alanında ilk defa böyle bir ödül alınıyor ve bunu siz alıyorsunuz. Bununla ilgili ne söylemek istersiniz, neler hissediyorsunuz?

(TÜBİTAK Teşvik Ödülü: Yaptığı çalışmalarla bilime gelecekte uluslararası düzeyde önemli katkılarda bulunabilecek niteliklere sahip olduğunu kanıtlamış, ödülün verildiği yılın ilk gününde 40 yaşını geçmemiş, Türkiye’de yerleşik hayattaki bilim insanlarına verilir.)

Türkiye’de PDR alanında teşvik ödülü alan ilk öğretim üyesiyim. O yüzden inanılmaz bir gurur hissediyorum. Emeklerimin görülmüş olması, takdir edilmesi beni çok mutlu etti. Bunun da özellikle yapılabilir olduğunu göstermiş olmak da benim için çok önemli çünkü bundan sonra PDR’den yapılan başvurularda artacaktır. Dolayısıyla belki de oradaki öğrenilmiş çaresizliği kırmış olduğumu düşünüyorum. “PDR’den kimse şimdiye kadar TÜBİTAK Teşvik Ödülünü almadı, PDR’den kimse bu ödülü almaz ki” gibi bir algı varsa onu kırmak için de önemli olduğunu düşünüyorum. Böyle bir algı kırıldıysa ne mutlu bana açıkçası. O yüzden çok mutluyum. Ayrıca, bu ödülü kariyer psikolojik danışmanlığı alanından almış oldum. İlk ödülün bu alandan alınmış olması beni ayrıca mutlu etti.

5. Çalışan bir anne olarak çocuklarınızı büyütme süreci hakkında ne düşünüyorsunuz? Hem akademik kariyer yapmak isteyen hem de çocuk yetiştirmek isteyen kişilere neler önerirsiniz?

Kesinlikle çok fedakârlık gerektiriyor ama vazgeçmezlerse sonuç buna değer! Ya kariyer ya da çocuk diye bir seçim yapmak zorunda değiliz ikisi de pekâlâ olabilir ancak tüm sorumluluğu da şartsız kabul etmemek gerekir. Kadınlar çocuk sahibi olduğu için kariyerlerini ikinci plana atıyor ya da zorluk yaşamıyor aslında anne olmayı salt bir deneyim olarak düşündüğümüzde bir kadının yaşayabileceği en güzel deneyimlerden birisi bence, ancak bunu zorlaştıran en önemli faktör çocuk bakımının anneye zimmetli olduğu düşüncesi ve geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri diyebilirim.

Eşit veya adaletli görev paylaşımı olmadığında kadın için zorluklar başlıyor. O nedenle eşle birlikte bunların en başından konuşulması ve ortak karar alınması, beklentilerin açığa çıkarılmasını önemli görüyorum. Harvard Business School 2018'de yapılan çalışmada çalışan annelerin kızları özellikle çalışmayan annelerin kızlarına göre daha başarılı bir kariyer sürüyorlar. Ve genel yaşam mutluluğunda ise çalışan annelerin kızları ile çalışmayan annelerin kızları arasında bir fark bulunmamış. Özellikle çalışan annelerin hissettiği bir suçluluk duygusu vardır, çocuğumu bakıcıya bırakıyorum veya çocuğumu kreşe gönderiyorum gibi. Bunun da akademik çalışmalarla -ki bu çalışma boylamsa bir çalışma- doğru olmadığını görüyoruz. Bir annenin çalışıyor olması çocuklar için bir dezavantaj değil kız çocuklarında özellikle kızların daha başarılı bir kariyer sürmesini sağladığını görüyoruz. Model alma ile de ilgili olabilir.

DOÇ. DR. AYŞENUR BÜYÜKGÖZE KAVAS RÖPORTAJI

Çocuk sahibi kadın bir akademisyen olmak bana ilk olarak zamanımı verimli kullanmayı öğretti. Özellikle çocuklarım küçükken ilk aylarda bile çocuğumla ilgilenirken bir yandan da okumaya devam ederdim. Örneğin oğlum sallanarak uyumayı severdi ve ben onu sallarken bir yandan da makale okurdum.

6. Kariyer ve meslekleri cinsiyete göre ayırmak hakkında ne düşünüyorsunuz?

Olumlu düşünmüyorum. 2018 yılında yüksek lisans tezinin danışmanlığını yaptığım bir öğrencimin tezi kapsamında "Meslek Seçiminde Toplumsal Cinsiyet Rollerini" diye bir ölçek geliştirdik. Ve gördük ki kadınlar, kızlarımız (lise öğrencileri üzerine geliştirmiştik) daha eşitlikçi cinsiyet rollerine sahipler meslek seçimi ile ilgili, yani mesleğin seçiminde ilgilerin, değerlerin kadın erkek olarak ayrılmasından daha önemli olduklarını düşünüyorlar. Ama erkek öğrenciler daha geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine sahipler. İşte masa başı işleri kadınlara daha uygun görüyorlar. Ben cinsiyete göre ayırmaya katılmıyorum. Söylenen bir şey var bazen. A mesleğinin iş ortamı kadına göre uygun değil. O zaman bu durumda iş ortamlarımızı düzenleyeceğiz tabi ki. Burada kadına göre olmayan ne? Bu bir önyargı da olabilir. Dolayısıyla burada cinsiyete göre değil tamamen kişinin kendi isteğine bağlı olması gerektiğini düşünüyorum. İlgilerine, yeteneklerine, değerlerine uyuyor mu, o mesleği yapmak istiyor mu, o meslekte ilerlemek istiyor mu? Bence bunlar cinsiyetten çok çok önce gelmeli.

7. Son olarak Psikolektif Dergisi takipçilerine ve alanda çalışan meslektaşlarımıza neler söylersiniz?

Sevdikleri şeyler için çaba göstermekten vazgeçmesinler. Alanda çalışan meslektaşlarımıza kolaylıklar diliyorum. Bana bu ödülü kazandıran çabam ve sevdiğim bir işi yapıyor olmamdı. Umarım herkes sevdiği işi çaba göstererek yapar. Benim için çok keyifli bir röportajdı çok teşekkür ederim.

Ek Okumalar:

1. Prof. Dr. Binnur Yeşilyaprak'ın Türkiye'de Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı Hizmetleri: Güncel Durum ve Öngörüler adlı makalesi için:

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/kpdd/issue/51379/596807>

2. Harvard Business School'un Kids of Working Moms Grow into Happy Adults adlı çalışması için:

<https://hbswk.hbs.edu/item/kids-of-working-moms-grow-into-happy-adults>

3. Meslek Seçiminde Toplumsal Cinsiyetin Rolü: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması için:

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/kpdd/issue/41808/494446>

İNFERTİLİTE VE KADIN

BÜŞRA TUNÇ

DESIGNS BY DUVET DAYS

Kadının, çocuğu dünyaya getiren kişi olarak annelik rolü, biyolojik bir özellik olmaktan çok toplumsal yönüyle tartışılan bir konu haline gelmiştir. Annelik kişi için doğal bir süreç olmaktan çıkıp kültürel bir boyut kazanmıştır. Kültürel etkiler, anne olan kadın üzerinde bir baskı oluşturarak onun ne yapması gerektiğine ilişkin görüşleriyle adeta ona neyin doğru neyin yanlış olduğunu söyler hale gelmiştir (Karaman ve Doğan, 2018). Bu bakımdan kadın ve erkek arasındaki ayrımın cinsiyet farklılığının ötesinde toplumda kadına ve erkeğe atfedilen rollerle tanımlandığı görülmektedir (Hançer, 2018). Evlilik yaşamıyla birlikte kadınların doğurganlık özelliği gereği çocuk sahibi olmaları beklenmektedir (Karaca ve Ünsal, 2012). Annelik, çocuk sahibi olmayan kadınlar kadar çocuk sahibi olanları da etkilemektedir. Örneğin çocuk sahibi olmak kadınlar için yeterli görülmeyp, kadınlardan idealize edilmiş annelik rolleri de beklenebilmektedir (Server, 2015). Medyada da kadınlar, toplumda kadına atfedilen cinsiyet rolleri bağlamında ele alınmakta ve kadın, doğası gereği fedakar olan anne rolüyle karşımıza çıkmaktadır (Bal, 2014).

Evlenip anne olan kadınlar yaşamın doğal bir parçası olarak görülürken aksi meydana geldiğinde bu durumun nedenlerine ilişkin sorgulamaları da beraberinde getirmektedir (Karaman ve Doğan, 2018). Pek çok kültürde kadınların çocuksuz olması onların damgalanmasına, dışlanmasına ve ayrımcılığa uğramasına neden olmaktadır (Cui, 2010). Çocuk sahibi olamamak her iki cinsiyet için de sosyal bir baskı oluşturabilir ancak durum genellikle kadınlara atfedilir. Bu durumda kadınlar kendilerini suçlu, dışlanmış hissedebilirler. Çocuk sahibi olmaya yüklenen anlam arttıkça bireylerin üzerindeki baskının da artacağı da öngörülebilir (Topdemir Koçyiğit, 2012).

Çocuk sahibi olamama yeni bir sorun değildir ve uzun zamandan beri bireyler üzerinde etkili olmaktadır (Podolska ve Bidzan, 2011). Tıbbi tanımıyla infertilite, bir yıl ya da daha uzun süredir korunmaksızın düzenli cinsel birleşmeye rağmen gebeliğin sağlanamadığı bir üreme sistemi hastalığıdır (Zegers-Hochschild ve ark., 2009; McQuillan, Greil, White, ve Jacob, 2003). İnfertilite, maliyeti yüksek, tedavi sürecindeki uygulamalar nedeniyle fiziksel olarak müdahaleye maruz kalınan, psikolojik sorunlara neden olabilen stresli bir durumdur (Kırca ve Pasinlioğlu, 2013). İnfertilitenin yaygınlığına bakıldığında dünya genelinde kadınlarda ortalama onda bir görülmektedir, ülkemizde ise evli kadınların altıda biri infertilite sorunu yaşamaktadır (Topdemir Koçyiğit, 2012). İnfertilite dünyada üreme çağındaki çiftlerin yüzden on beşini etkilemektedir (Cui, 2010).

Mutluluğun ancak çocuk sahibi olarak edinilebileceği düşüncesi ve çocuk sahibi olamayan kadınların verimsiz olarak görülmesi kadınlar üzerinde bir yük oluşturmaktadır (Topdemir Koçyiğit, 2012). Gelişmekte olan ülkelerde infertilite sorunuyla karşılaşan kadınlar çocuksuz bir yaşamı umutsuz olarak tanımlamaktadır (Cui, 2010). Annelik üst bir statü olarak görüldüğünde çocuk sahibi olmak isteyen ancak olamayan kadınlar için infertilitenin stres yaratıcı bir olay olması beklenebilir. (McQuillan, Greil, White ve Jacob, 2003). Anne olmak kadın için gurur kaynağı olabilir ve çocuk sahibi olan kadın toplumsal kabulü beraberinde getirebilir. Çocuk sahibi olamamak ise kadının kontrol duygusunu olumsuz etkileyebileceği gibi psikolojik olumsuz etkilere de neden olabilir (Bibi Noooren ve Shazia, 2014).

Çocuk sahibi olamayan kadınların bu durumdan dolayı depresyon yaşadıkları ve baskı hissettikleri bilinmektedir. Aynı zamanda çocuk sahibi olamayan kadınların yarısı bu durumu, hayatlarında meydana gelen sıkıntıların en büyüğü olarak görmektedirler. Çocuk sahibi olamayan kadınlar kayıp duygusu yaşayabilir. Kadınlar üzerinde kültürün olumsuz etkisi kadar çocuk sahibi olmak için görülen tedavilerin de olumsuz etkileri bulunmaktadır (Karaca ve Ünsal, 2012). Çocuk sahibi olmak için görülen çeşitli tedaviler kadınların üzerinde bir duygusal yük oluşturmaktadır. Üremeye yardımcı tedavilerdeki başarısızlığın kadınların üzerindeki etkilerinin araştırıldığı bir çalışmaya IVF (in vitro fertilization) tedavisinde en az bir kez başarısızlık deneyimi olan 66 kadın katılım göstermiştir. Bu kadınların sırasıyla pazarlık etme, kabullenme, depresyon, öfke, inkar ve izolasyon olmak üzere yas tepkileri verdiği görülmüştür (Lee ve ark., 2009). Buradan tedavilerde başarısızlıkların kadınlarda bir kaybın hislerini oluşturduğu açıkça görülmektedir. Yardımcı üreme tedavilerinden IVF (in vitro fertilization) tedavisi gören kadınların bu durumun duygusal durumları üzerinde erkeklerle karşılaştırıldığında daha etkili olduğu, infertilite tanı ve tedavisinin kadınlar için erkeklere göre daha stresli olduğu, kadınların tedavi aşamalarının daha stresli olarak deneyimlediklerini belirttikleri görülmüştür (Laffont ve Edelman, 1994).

İnfertilite özellikle kadınlarda suçluluk, üzüntü gibi duygulara yol açan psikolojik bir yükür. İnfertilite yenilmişlik duygusunu beraberinde getirip ebeveyn rollerini gerçekleştirmekten yoksun kalma düşüncesine, ilişkinin anlamlılığına dair sorgulamalara yol açabilir. Özellikle tedavinin ilk yılında kadınlar psikolojik yardım arayışı içinde olabilmektedir.

Kadınların çocuk sahibi olmak için gördükleri tedavide mutlu bir aileye kavuşma ve tam bir aile kurma istekleri olduğu söylenebilir. Aynı zamanda tedavi sürecinde duygusal değişimlerle baş etmek, ebeveyn olamayacaklarına ilişkin korku ve yoksunluk duygusu kadınlarda hakim olabilir (Podolska ve Bidzan, 2011).

Kadın ve erkeğin çocuk sahibi olamamaları onlar üzerinde bir damgalamaya neden olursa bu durum benlik saygısında düşme, beden imajının olumsuz etkilenmesi gibi olumsuz etkilere sebep olabilir. Depresyon, durumluk kaygı, stres kaynaklı muhtemele kalp atım hızı ve kortizol değişiklikleri gibi psikolojik faktörler, çeşitli infertilite ve doğurganlık tedavilerinde canlı bir gebelik elde etme olasılığının azalmasını da yorda maktadır (Cwikel, Gidron ve Sheiner, 2004). Yani infertilite ve psikolojik faktörler arasında bir döngüsellik de söz konusudur. İnfertilite olumsuz duygulara etki ederken, olumsuz duygular da infertiliteye etki etmektedir.

Konuyla ilgili yapılan bir çalışmada infertil kadınların fertil kadınlara göre daha fazla anksiyete ve depresyon yaşadıkları görülmüştür. İnfertilite söz konusu olduğu zaman çocuk sahibi olamamak sadece kadının sorumluluğunda görülerek kadınlar suçlanabilmektedir. Sosyal çevreden ve içinde yaşanılan toplumdan alınan destek, kadınların ihtiyaçlarını karşıladığında, bu süreçte yararlı olabilir (Bibi Nooren ve Shazia, 2014).

İnfertilitenin kadınlar üzerindeki psikolojik etkilerinin araştırıldığı bir çalışmada nitel çalışmayla psikolojik etkilerin açıklandığı 11 tema elde edilmiştir. Bunlardan biri olumsuz kimlik bildirimidir. Kadınların infertiliteyi kimliklerinin bir parçası haline getirdikleri ve kendilerini bu şekilde tanımladıkları görülmüştür. Değersizlik ve yetersizlik duyguları da kadınlar üzerindeki bir diğer psikolojik etkidir. Bu aynı zamanda olumsuz kimlik kavramlarından biri olarak da değerlendirilebilir. Kadınların güven, değer, kimlik gibi sorunlarla meşgul oldukları, bir kadının en temel işlevlerinden birini yerine getiremedikleri için kendilerini beceriksiz hissettikleri, düşük benlik saygısı ifade ettikleri, yetersizlik hislerinin tüm hayatlarına yayıldığını ifade ettikleri görülmüştür. Kadınların aile üyeleriyle, çocukları olamamalarına ilişkin etkileşimleri de onların yetersizlik hissini arttırmıştır. Araştırmadaki kadınların aynı zamanda kişisel kontrol yoksunluğu hissettiği görülmüştür. Öfke, üzüntü, depresyon, anksiyete ve stres, yaşam doyumunda azalma, izolasyon da kadınlar üzerindeki psikolojik etkilerdendir. Bu kadınlar diğer annelere imrendiklerini, sosyal hayatta

hamile bir kadını ya da çocuğuyla birlikte olan bir anneyi gördüklerinde olumsuz duygular hissettiklerini belirtmişlerdir. Kadınların evliliklerinde bu sorunla karşılaşacaklarını düşünmedikleri, birlikte çocuk dünyaya getirme konusundaki hayallerine ilişkin kayıp duygusu yaşadıkları görülmüştür. Kadınlar tedavi sürecindeki aşamalarda çocuk sahibi olmaya ilişkin umutlarının arttığını ancak başarısızlık durumunun da olabileceğini öğrendiklerinde ya da tedavi başarısız olduğunda büyük üzüntü ve hayal kırıklığı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bunların tümü, kadınların infertiliteden dolayı derin acı hissi yaşadıklarını gözler önüne sermektedir (Williams, 1997).

Yapılan çalışmada (Amir, Horesh ve Lin-Stein, 1999) infertilite sorunu yaşayan kadınların sosyal desteğe sahip olmalarının onların bu stresli duruma uyumlarında olumlu rol oynadığı görülmüştür. Bir diğer bulgu infertilite süresi uzadıkça stresin de artacağıdır. Uzayan sürede stresli duruma uyum için psikolojik kaynaklar daha önemli görülmüştür. Sosyal desteğin psikolojik iyi oluş ve böylece daha az stresle ilişkili olduğu, bu nedenle koruyucu bir rolü olduğu anlaşılmıştır. Sosyal desteğe sahip olanlar, daha yüksek psikolojik iyi oluşa sahipken, desteğe sahip olamayan kadınlarda stresin arttığı görülmüştür. Aile, iş arkadaşları ve yaşamdaki diğer önemli kişilerin desteği, özellikle uzun dönemli infertilite yaşayan kadınlarda görülebilecek yüksek düzeydeki stresin azalması için önemli bir kaynaktır. Destek grupları stresi azaltmak ve iyi oluşu artırmak için aktif olmalıdır. Destek alınabilecek sosyal ağa sahip olmak infertilite tedavisinin zorlu sürecini ilerletebilmek için önemlidir.

Ülkemizde yapılan bir çalışmada infertil kadınların yalnızlık düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuş ve sahip oldukları sosyal çevredeki arkadaş, sırdaş ve akraba sayısının arttıkça yalnızlık hislerinin azaldığı görülmüştür. Arkadaşların desteğine ilişkin algı ve aileden desteğe ilişkin algı hem ayrı ayrı hem de birlikte değerlendirildiğinde yalnızlık hissi azalmıştır. Aynı zamanda psikolojik desteğe olan ihtiyaçlarla yalnızlık arasındaki ilişkiye bakıldığında psikolojik desteğe çok ihtiyacı olanların az ya da orta ihtiyaç duyanlara göre daha çok yalnızlık hissettikleri bulunmuştur (Kavlak ve Saruhan, 2002). Buradan sosyal desteğin infertil kadınlar için önemli olduğu görülmektedir.

İnfertilite tedavisinde kadınların hem ekonomik hem de duygusal olarak desteklemesi önem taşımaktadır. Özellikle nüfusu yaşlanmakta olan ve kadınların çocuk sahibi olmayı daha ileri yaşlara bıraktıkları toplumlarda doğurganlık oranı düşmektedir. Ülkelerin sağlık hizmetlerinde infertiliteyi önleme ve tedavisi konusunda çalışmalar yapmaları bu süreçten alınan zararı en aza indirecektir (Cui, 2010). Sonuç olarak infertilite çiftler üzerinde olumsuz etkilere neden olurken bu durumda cinsiyet farkı görülmekte ve kadınların bu durumdan psikolojik olarak daha çok etkilendiği görülmektedir. Hem tedavilerin geliştirilerek çiftler için sürecin kolaylaştırılması hem de sosyal destek ağlarının güçlendirilerek çiftte ve özellikle de kadınlara sunulan desteğin artırılması, günlük hayatta pek çok zorluğu göğüsleyen kadınların üzerindeki yükü azaltacak ve bu süreci onlar için kolaylaştıracaktır.

İnsan davranışlarında duygular bireyi bir bütün yapan varlığının önemli bir parçasıdır. Temel duygulardan olan korkunun genel anlamıyla ifade edilerek cinsiyet faktörü üzerinden kadınlarda görülme yoğunluğu üzerine dikkat çekilmektedir. Korku üzerine net bir tarif yapılması bu kavramın somut olarak ele alınamamasından kaynaklı bir karmaşıklıkla karşımıza çıkarmaktadır. Antik Yunan'da korku belirsiz bir nedenden kaynaklanmamaktadır. Bu durumu Platon oldukça belirgin şekilde ortaya koymuştur; insanın korkuyu yenmesinin cesaret göstermekle olacağını belirtir. Korku kavramı üzerine ilk bilimsel tanımlama çabalarından biri de Aristoteles tarafından.

Aristoteles, korkuyu gelecekte oluşma beklentisi olan rahatsızlık verici kötülüğe dayalı acı veya rahatsızlık olarak betimler. Buradan yola çıkarak korkuyu yaşantılanan değil de gelecekte gerçekleşme potansiyelini barındıran bir kurgusalılık olarak yorumlamak mümkündür. Psikoloji de ise korku terimi değişik şekillerde tanımlanmaya çalışılmıştır. Janis'e göre korku şiddeti birey tarafından azaltılmak istenen olumsuz bir dürtüdür (Janis, 1967, Schultz ve Schultz, 2007; akt. Obuz, 2019). Genel anlamıyla korku, insanın doğasında var olan evrensel bir duygu hali olarak yaşanan tehlikeli durumlara karşı bizi uyararak bir anlamda koruyucu işlevi gören bir alarm sistemi olarak tanımlanır. İnsanlar kimi zaman korkularına rağmen risk almaktan kaçınmazlar. Korku duygusu organizmanın potansiyelini artırarak alarm sisteminin ilettiği sinyaller ışığında doğru tepki vermeyi sağlayabilecek bir potansiyel taşıyıcıdır. Bu durumda tehlike geçtiğinde korku azalma eğilimi göstermelidir. Bu yönüyle korku savunucu ve koruyucu bir işleve sahiptir. Araştırmalar korku kavramını dış uyarıcılara bireyin dürtülerinin gösterdiği tepki veya duygu hali olarak ele almışlardır. Korku duygusu, tehlike düşüncesinin sonucu oluşan duygusal bir reaksiyondur (Beck ve Emery 1985, Clark ve ark 1989, Wickless ve Kirsch 1988; akt. Obuz, 2019). Çocuk ve ergenlerde korku çevresel, bilişsel ve biyolojik etkenlerin karşılıklı etkileşiminin sonucudur (Du, Jaaniste, Champion & Yap, 2008 akt. Obuz, 2019). Ollendick ve King, (1994) korkuların ergenler üzerinde oldukça yaygın olduğunu belirlemiştir. Kızların erkeklerden daha fazla korku yaşadığı genç ergenlerin büyük ergenlerden daha fazla korku yaşadıklarını rapor etmiştir (akt. Dinçer, 2017). Truman (2005) ise kadınların yaşadıkları korkunun temelini çocukluk dönemlerinde oluşturulduğunu ifade etmektedir. Kadınlar, hayatlarının her evresinde sürekli olarak çeşitli uyarıcılara maruz kalmaktadırlar (akt. Çardak, 2012). Genel anlamda cinsiyet faktörüyle kadınların korku duygusu temelli davranışları daha çok sergilediği ifade edilmekle birlikte her iki cinsiyet içinde önemli bir yeri olan korku duygusu sebepleriyle ve sonuçlarıyla bir bütün olarak değerlendirilmelidir. "Korku, evdeki en ucuz oda," diyor Hafız, "Seni daha iyi yerlerde görmek isterim." (Sayar, 2019).

MADALYONUN GÖRÜNMEYEN YÜZÜ: KADIN SIĞINMA EVLERİ

MERVE KAYACI

Kişiler toplum içerisinde bireylerin birbirlerine karşı uyguladığı şiddeti görüp müdahale ederken aile içinde gerçekleşen şiddet olaylarına karşı ise özel yaşam diyerek bu durumu olağan kabul etmektedir. Bazen de aile içi şiddete maruz kalan kadınlar yaşadığı şiddeti mahremiyet düşüncesi ile kimseye söyleyememektedir. Toplum ve birey tarafından görmezden gelinen şiddet, bireylerin beden ve ruh sağlığına yönelik sorun teşkil etmektedir. Şiddet bireyin annesine, babasına, çocuklarına, eşine, kardeşine, eski kız arkadaşına, sevgilisine, nişanlısına karşı uyguladığı maddi veya manevi saldırganca davranışlardır. Saldırganca davranış vurmak, aşağılamak, özel hayatını kısıtlamak, istemediği bireylerle evlendirmek, küçümsemek, taciz, tecavüz, istemediği türde cinsel ilişki, cinsel ilişki esnasında acı veren obje kullanmak, kadının iş yaşamını engellenmek, sevgi göstermemek, yaşamı ile ilgili değişik korku ve kaygıya sebebiyet verecek söylemlerde bulunmayı kapsar.

Kadına yönelik fiziksel şiddet, kadın erkek arasındaki güç eşitsizliğinden kaynaklanan bir durumdur. Bazı kadınlar şiddeti, eşinin kötü sözlerini içselleştirebilir; eşinin kendisine yönelttiği şiddette haklı olduğunu düşünebilirler. Çocuklarını koruduğunu düşünerek şiddete sessiz kalan kadınlar eşinin değişebilmesini ümit edebilirler. Bu sebeplerden dolayı kadına yönelik şiddeti sadece müdahaleye yönelik değil aynı zamanda önlemeye yönelik güçlendirici çalışmalarda yapılmalıdır. 2009'da Başbakanlık tarafından yürütülen kapsamlı çalışmada yaklaşık 24000 kişiye ulaşılmış bu kişilerle yapılan görüşmelerden sonra kadınların herhangi bir dönemde şiddete uğrama sıklığı %39 olarak saptanmış, yani kısaca her 10 kadından 4'ünün partneri tarafından şiddete uğradığı anlaşılmıştır. Ülke çapında evli kadınların %15'i cinsel şiddete uğradığını bildirmiş, %42'si de hem cinsel hem de fiziksel şiddeti birlikte yaşamıştır, bu da cinsel şiddetin fiziksel şiddetle birlikte yaşandığını göstermektedir (Rahşan ve Yücens, 2016).

1970'lerden itibaren gelişmiş ülkelerde, 1980'lerden sonra ise gelişmekte olan ülkelerde, kadın hareketinin baskısıyla, şiddete uğrayan kadınların ve çocuklarının sığınabilecekleri birçok kadın evi, sığınak ve danışma merkezi açılmaya başlamıştır. Türkiye'de 80'lerin başında ivme kazanan kadın hareketi, kadına yönelik aile içi şiddetin görünürlük kazanmasını sağlamış, kadın sığınma evlerinin açılmasını ana hedef olarak belirlemiştir. 90'ların hemen başında sığınma evleri resmi düzeyde de açılmaya başlamış ve bir sosyal hizmet kurumu olarak kabul edilmiştir (Açıkel, 2009). Evin dışında güvenli bir yer ihtiyacı, kadın sığınma evlerini şiddetle mücadelenin etkili bir aracı olarak ortaya çıkarmıştır. Şiddetten uzakta güvenli bir ortam sağlayan kadın sığınma evleri, kadınların çaresizlik ve yalıtılmışlık duygusundan kurtularak güçlenmesi ve erkeği üstün konumlandıran toplumsal yargı, tutum ve davranışların dönüştürülmesi amaçlarını taşımaktadır (Açıkel, 2009). Yapılan bir araştırmada kadın sığınma evlerinde yaşayan kadınların %51,6'sı şiddet sıklaştığı zaman, %38,7'si ciddi bedensel hasar aldığına, %22,6'sı ailesinin destek olmayacağını anladığında, %9,7'si şiddetin çocuklarına yöneldikten sonra kadın sığınma evine başvurduklarını söylemiştir (Gökmen, 2009). Şiddet mağduru kadının herhangi resmi kuruluşa şiddete uğradığı beyanında bulunması kadın sığınma evlerine yönlendirilmesi için yeter koşul olarak kabul edilir. Şiddet mağduru kadın ilk etapta karakol, hastane gibi kuruluşlara müracaat edebileceği gibi doğrudan Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi'ne koruma veya barınma talebinde bulunabilir (Maybek, 2017).

Sığınma evinde hizmet verilen kadınlar;

- Fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik istismara uğrayan kadınlar, boşanma veya eşin ölümü nedeniyle ekonomik ve sosyal yoksunluk içine düşmüş,
- İstenmeyen evliliklere zorlanan,
- Evlilik dışı hamile ya da çocuk sahibi olan ve bu nedenle ailesi tarafından kabul edilmeyen,
- Daha önce uyuşturucu, alkol bağımlılığı olup, bu konuda tedavi görmüş ve alışkanlıklarını terk etmiş,
- Cezaevinden yeni çıkmış olup, yardım ve desteğe ihtiyacı olan,
- Kontrolleri dışında oluşan çevre koşulları nedeniyle ekonomik ve sosyal yoksunluk içine düşmüş kadınlardır (Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008).

Kadınlar yaşadıkları korkulu günlerden sonra insanlara tedirgin bakma, hayata küsme, yaşamdan zevk almama, diğer kişilere karşı ön yargılı olma gibi duygular geliştirebilmektedirler. Bazen kadınlar maruz kaldıkları şiddet yüzünden vücut bütünlükleri de bozulmaktadır. Ülkemizde şiddet gören bir kadın kocasından kaçarken trafik kazası geçirerek kalıcı sakatlık yaşamış, diğer bir kadın ise sarhoş kocası tarafından üçüncü kattan aşağı atıldıktan sonra kangren oluştur (Öztürk, 2014).

Kadın sığınma evleri kadınların kaybettikleri güven duygusunu yeniden kazanmalarına yardım ederek, özgüven kazandırarak hayata yeniden başlama olanağı sunmaktadır. Sığınma evlerinde kadınlara yönelik psikolojik yardım, yasal danışmanlık, finansal destek, çocuk bakımı, güçlendirme hizmeti, hukuksal destek, eğitim ve istihdam desteği verilmektedir. Kadınlar aile içinde yaşadıkları psikolojik şiddetin etkilerini kadın sığınma evlerinde gördükleri danışma seansları ve rehabilitasyon süreçleri sonrasında atlatabilmektedir. Kadınlar aynı zamanda şiddet konusunda bilinçlenme, çatışma çözme ve karar verme becerileri, toplumsal cinsiyet, kadın erkek ilişkilerine yönelik farkındalık kazanmaktadırlar. Burada yaşayan kadınlar şiddet gören diğer kadınlarla iletişime geçerek benzer deneyimleri paylaşarak yalnızlık duygusundan uzaklaşmaktadırlar. Kadın sığınma evlerine anneleri ile birlikte gelen çocuklara yönelik hizmetler verilmektedir. Çünkü aile içi şiddetin çocuklar üzerinde de örseleyici etkisi bulunmaktadır. Çocuklara yönelik hizmetin amaçları; fiziksel ve duygusal olarak güvende olduklarını hissetmelerini sağlamak, zihinsel, fiziksel, duygusal gelişimine yardımcı olmak, anne-çocuk ilişkisini geliştirmek şeklindedir (KSGM, 2008).

Kadın sığınma evlerinde kadınlar 6 ay kalabilmektedir. Bu süre ihtiyaç halinde bir kere uzatılabilir. Kadınlar sığınma evlerine girdikleri andan itibaren kendisinin ve yanında gelen çocuğa ait tüm bilgileri gizlilik ilkesi kapsamında değerlendirilmektedir (Maybek, 2017). Bu süre bittikten sonra bazı kadınlar sığınma evlerinden ayrıldıktan sonra eski eşlerine veya ailelerine geri dönebilmektedir. Kadınların geri dönme sebebi olarak eşlerinin veya yaşamlarını paylaştıkları diğer bireylerin öfke ve şiddet eğilimlerinin geçtiği söylenilebilirken bazı kadınların ise onları affettikleri için geri döndükleri söylenilebilir. Bazı kadınlar ise yaşamlarına yeniden başlamayı seçmektedir. Kadınlar sığınma evlerinden ayrıldıktan sonra kadınların yeni yaşamlarına uyum sağlamaları amacı için kadın danışma merkezi aracılığıyla izleme ve destekleme hizmeti sunulmaktadır. Kadınlar ihtiyaç duyarsa tekrar kadın sığınma evine gelebilir fakat ana hedef kadının ayakları üzerinde durmasını sağlayabilecek kaynakların harekete geçirilmesidir (KSGM, 2008).

İnsanlık tarihi boyunca bazı topluluklar ile diğer topluluklar arasında çeşitli sebepler dahilinde saldırı ve çatışmaların yaşandığı bilinmektedir. Bu çatışmalarda topluluklar gerek çıkarlarını gerek kendilerini korumak ve savunmak amacı gütsede dahi pek çok insanın bu durumdan zarar gördüğü aşikârdır. Savaş, insanların yeryüzünde var olmasıyla ortaya çıkan ve özünde ülke/ülkelerin maddi ve manevi değerlere sahip olması dürtüsüne dayanan bir olgudur. Bir ülke sınırları içindeki etnik sınıf, din, mezhep çatışmaları sonucu çıkan çatışmalar da savaş kapsamında değerlendirilebilir (Gökalp, Taner, 2019).

Savaşın yalnızca çatışmaların içindeki askerleri ve toplumu etkilemediği tüm canlıların sağlığını olumsuz etkileyen bir olgu olduğunu söylemek mümkündür. Bu süreçte ortaya çıkan mağdurlar tespit edilip gerekli önlemler alınmadığı takdirde hem savaş/çatışma içindeki toplumlar hem de çevre ülkelerin toplumları risk altındadır. Barışın sağlanmasının uzak görüldüğü savaş ortamlarında, çok sayıda insanın yaşamını yitirmesinin yanı sıra dağılan aileler, yaralı insanlar, yakılıp yıkılan binalar, yıkılan umutlar biçiminde giderek ağırlaşan bir tablonun varlığı göze çarpmaktadır.

Dünya ülkelerinde yaşayan insanların 2013 yılı ilk 10 ölüm nedenleri incelendiğinde; "Savaş'ın ilk on neden arasına girdiği ve ilk sırayı alan ülkenin ise komşumuz Suriye olduğu belirtilmektedir. Çatışmaların olduğu bölgelerde insanlar yaşam için gerekli temel gereksinimlere dahi ulaşmada sıkıntı çekmektedir. Halen çatışmaların devam ettiği Suriye'de her beş Suriyeli aileden biri, ayda en az bir hafta gıdadan yoksun kalmaktadır (Arslanyılmaz, Kılıç, Özvarış, 2005).

Savaş olgusundan etkilenen pek çok ögenin varlığından söz etmek mümkündür. Öncelikle dezavantajlı grup olarak kategorize edilen kadınlar, yaşlılar, çocuklar ve hastalar savaşın en ağır faturasının kesildiği grupların başında gelmektedir. Erkeklerin savaştan etkilenmediğini söylemek elbette mümkün değildir. Tıpkı diğer bireyler gibi erkeklerde savaşta pek çok olumsuz durum ile karşılaşmaktadır. Ancak konu bağlamının bir gereği olarak kadınlar ve savaş arasındaki derin, travmatik ilişki irdelenecektir.

Kadınların dezavantajlı grup arasında değerlendirilmesinin onlara yüklenen toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi ile oluştuğu olasılığını göz önünde bulundurmak da gerekmektedir. Kadınların çoğunlukla ev ve aile ile ilgileniyor olmaları onların savaşın zarar verici yüzüyle daha çok muhatap olmalarına sebep olmaktadır.

Zira savaş dolayısıyla ortaya çıkan yokluk, imkansızlıklar, kayıplar en çok kadınlar tarafından görülmektedir.

Çatışma ve savaş ortamlarında eşlerini, çocuklarını, yakınlarını kaybeden kadınları bekleyen daha pek çok sorun bulunmaktadır. Bunlar içinde belki de en acımasız hem kişiliği hem de fiziksel bütünlüğü tehdit eden tecavüzlerdir. Pek çok savaşta, üstelik tarihi belgelerde de geçtiği üzere savaşlarda kadınlara yönelik en ağır tehdit cinsel istismar ve saldırılardır. Bu saldırıların pek çok şekilde kadınlara yöneltildiğini söylemek mümkündür. Erkekler genelde savaştan konumundayken öldürülme, tecavüz ya da işkenceye maruz kalırken; kadınlar, tecavüz, toplu tecavüz, seks kölesi, fahişelik, işkence, zorla hamile bırakma, zorla kısırlaştırılma, zorla evlendirme, kadın sünneti gibi insanlık dışı muamelelere maruz kalmaktadırlar (Özdemir, 2015).

Savaş ve çatışmalara bizzat tanık olan ve şiddete maruz kalan kadınlar sosyal-psikolojik açıdan birtakım sorunlar yaşayabilmektedirler. Strese bağlı travma, depresyon, korku, kendini suçlama, kendinden nefret etme, utanç ve intihar düşüncesi, cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz kalmış kadınların yaşadıkları duygusal ve psikolojik sonuçlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Demirbaş, Akyiğit, 2018).

Araştırmacılar kadınların özellikle cinsiyetlerinden kaynaklı şiddete maruz kalmalarını çeşitli argümanlar çerçevesinde açıklamaktadır. Araştırmacılara göre; ilk olarak kadınlar, grup üyelerinin biyolojik yeniden üreticisi olarak kavramsallaştırılmaktadır. Nüfus üzerindeki bu etkilerinden ötürü kadınlar bir milletin çoğalması için oldukça önem taşıırken aynı zamanda başka bir topluluğun neslinin sürekliliğini engellemede de önemli kaynakların başında gelmektedir. Buna bağlı olarak, kadın bedenleri, erkeklerin savaşlarında rahatlıkla savaş meydanı haline gelmektedir. Bosna'da yaşanan sistematik tecavüzler ve cinsel kölelik yalnızca sayısız kadına zarar vermemiş aynı zamanda topluluğun devamlılığını da tehdit etmiştir. Savaş sırasındaki cinsel şiddetin arkasındaki mantık, bireye yönelmiş bir saldırı olmanın ötesinde, bireyin bağlı olduğu toplumunun tamamının hedef alınmasıdır (Kelleci, 2017). Bu argümanın bir sonucu olarak kadınlar, özellikle düşmanın gelecek nesillerini doğuran ve ait olduğu düşman kültürü taşıyan bireyler olmalarından dolayı şiddete maruz kalmaktadırlar. Tarih boyunca yaşanan savaşlarda galip gelen ülkeler fethettikleri yerlerin tarihi ve kültürel değerlerini tahrip ve mal varlıklarını yağmalamakla kalmayarak, yenilen ülke kadınlarının da ırzına geçmek suretiyle hükümlerlerini perçinlemişlerdir. Savaşın parçaladığı toplumlarda cinsel şiddetin başlıca öznesi olan kadınlar, çatışmadan sonra da istenmeyen hamilelik, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve toplumdan dışlanma gibi kalıcı etkilere maruz kalmaktadır (Gökalep, Taner, 2019).

Düşman ulusuna ait kadına tecavüz edilmesi fethedilen bir parça toprağı temsil etmekte ve bu amaçla beden "vatan" olarak algılanmaktadır. Vatan, kadın bedeninde adeta bir arzu nesnesine dönüştürülmüştür. Savaş gibi bir karışıklık ortamında kadına karşı şiddet; din, ırk, ya da bağlı olduğu gruptan dolayı etnik temizlik ya da soykırıma kadar giden intikam ve hınç duygusuyla kadın bedenine verilen zarar şeklini almaktadır (Özdemir, 2015).

Savaş sürecindeki zulümler; kadınları yalnızca kendi topraklarında değil, yaşamak için sığındıkları topraklarda da rahat bırakmamaktadır. Pek çok kadının sığındıkları ülkelerde başta açlık, yoksulluk gibi sosyoekonomik zorluklarla beraber, taciz, tecavüz, para karşılığında satılma gibi çeşitli insanlık dışı muamelelere maruz kaldıkları bilinmektedir. Kadınların maruz kaldığı olumsuz yaşam şartlarını iyileştirebilmek için oldukça detaylı ve yaptırım gücü bulunan çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

FEMİNİST TERAPİ BAĞLAMINDA KADIN

MERVE YÜKSEK

Feminizm; Latince bir kelime olan ve kadın anlamı taşıyan “femine” kelimesinden türemiştir. Feminizm, kadınların biyolojik kimlikleri ile birlikte gelen toplumsal cinsiyet rollerini ve bunlardan doğan zorluk, ayrımcılık, şiddet, tahakküm ve benzeri durumların birbiriyle ilişkisini tüm sosyokültürel etkenler açısından elen alan bir bilim dalı olarak tanımlanmaktadır. Feminizm cinsiyet ayrımcılığına karşı durarak toplumsal eşitliği temel alan bir yaklaşımdır. Feminist Terapinin başlangıcı 1960'lardaki kadın hareketine dayandırılmaktadır. 1980'lerde ise Feminist Terapi bir oluşum olarak tanımlanmaya başlanmış, uğraş alanı yeme bozuklukları ve beden algısından, istismara kadar uzanan konularla genişlemiştir (Taş, 2016). Feminist Terapi sıklıkla diğer psikoterapi kuramlarıyla bütünleştirilerek kullanılmaktadır (Arıcı, ve Kepir, 2017).

Feminist Terapi bireylerin problemlerine yalnız psikolojik faktörler üzerinden yaklaşmaz, psikolojik faktörlerle birlikte bireylerin yaşantı ve kimlik gelişimi süreçlerine, toplumsal cinsiyet rolleri, kültür ve çevrenin etkisini de ele alarak yaklaşır (Arıcı ve Kepir, 2017). Feminist Terapi oluşumlarında amaçlanan, kadınların psikolojik sorunlarının yalnızca onlara ait kişisel sebeplerden oluşmadığını ifade ederek, bu sorunların toplumda yaşadığı cinsiyet kökenli baskı ve ayrıştırmalardan bağımsız tutulmamasıdır. Feminist Terapi yaklaşımı açısından kadının acısı kişiseldir ve çözümü kişisel uyumla sağlanır varsayımı eleştirilmektedir. Feminist Terapi yaklaşımında kişisel olan politiktir anlayışı benimsenmektedir (Eyüpoğlu, 2008). Feminist Terapide terapistler danışanlarının problemlerine toplumsal cinsiyet rolleri, sosyal sınıf gibi kavramların etkisinin bilincinde olarak yaklaşırlar. Feminist Terapide terapistler kullanılan danışma tekniklerine ek olarak danışanı güçlendirme temeli üzerinde durmuşlardır ve bu temel “kişi politiktir” olarak özetlenen görüşü yansıtmaktadır (Arıcı, ve Kepir, 2017). Feminist Terapi kadının yaşadığı ve onda çeşitli problemlere yol açan süreçleri; kadının içinde bulunduğu, kadını ayrıştıran, var olan cinsiyet rolleri üzerinden kadına tahakküm kuran, kadına kendisini değersiz hissettiren ve toplumsal olarak kendini aşağıda görmesine sebep olan ataerkil sistemden bağımsız olarak değerlendirmemektedir. Bundan yola çıkarak terapide asıl amaçlanan kadının sorunlarının şekillenmesinde etkili olan sosyal gerçekliklere karşı farkındalık sağlamak, sakinleştirmek yerine engel olmak ve olanlara karşı uyumundan ziyade kadını güçlendirmenin sağlanması olmuştur (Eyüpoğlu, 2008). Terapi yalnız kadınlara değil erkeklere de uygulanmakta olup, erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleri, cinsiyet

kimlikleri ve karşı cins ile iletişimleriyle ilgili konularda daha çok yoğunlaşmıştır (Sarı, 2016). Feminist Terapi; danışanlara cinsiyet, rol ve sosyalleşme sürecinin farkında olma, içselleşen mesajları tanıma ve inançlarını değiştirme, ayrımcılık ve toplumun olumsuz etkilerini anlama, çevrede değişim getirecek beceriler edinme, kurumları yeniden yapılandırma, özgür davranış geliştirme, ilişkilerin ve bağlılığın gücünü arttırma, kendine güven konularında yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

Bireyin yaşam öyküsünde, bulunduğu toplumun sosyokültürel özellikleriyle ilişkili şekilde var olan toplumsal cinsiyet rollerine yönelik kabul ettiği ve aslında sorununun temelini oluşturan kendine, cinsiyet kimliğine, topluma ve içinde bulunduğu duruma dair bir takım varsayımları olabilmektedir. Bu varsayımlara; “kadın hak ediyorsa erkek şiddet uygulayabilir, çocuğun bakımı kadına aittir” şeklinde olan ve kadına yüklenen cinsiyet rolleriyle aslında bireyin yaşam öyküsündeki sorunun temelini oluşturacak söylemler örnek verilebilir (Sarı, 2016). Feminist Terapi dışında kalan ana akım yaklaşımların uygulanmasında ve tanı konmasında danışan kısa süreli rahatlamalar yaşasa da danışan sorunun temeli olan ayrıştırıldığı, baskılandığı ve benzeri durumlar yaşadığı çevreye geri döndüğünde psikolojik problemleri tekrarlamaya devam etmektedir. Bu noktada Feminist Terapi kalıcı bir iyileşme sağlamak amacıyla, uygulama ve tanı koyma aşamasında bireyin yaşadığı sorunlarına; cinsiyet rollerine duyarlı, esnek, çok kültürlü, etkileşim sağlayan ve kadının içinde bulunduğu sosyopolitik koşulları göz önünde bulundurarak yaklaşmaktadır (Pehlivan, 2015).

Feminist Terapide danışanın güçlü ve dayanıklı yönlerinin açığa çıkartılması, danışanın yaşadığı sorunların kaynakları ve bunların değişimi üzerine hipotezler kurmak için terapistle işbirliği içinde bulunması, soru sorma ve yorumlamalar yapmak üzerine danışanın cesaretlendirilmesi, değerlendirme sonuçlarının kullanımına ve iyileştirme sürecindeki uygulamalara danışanla birlikte karar verilmesi hedeflenmektedir. Feminist Terapi yaklaşımıyla iyileşme sürecinde hem danışan olan bireyin hem de bir bütünü hedef alarak toplumun pozitif anlamda değişimi sağlanmaya çalışılmaktadır. Bunu sağlamak amacıyla; kişisel olan politiktir ilkesi, terapistle ve diğer insanlarla eşitlik temelli bir ilişki kurulması gerektiği ilkesi, kadının deneyimleri ve bakış açısı değerlidir ilkesi ve kadını/danışanı güçlendirmek ilkesi temel alınmaktadır (Pehlivan, 2015).

Kadınların yaşadığı sorunlar maruz kaldığı cinsiyetçi, ayrımcı, baskıcı ve benzeri durumlarla derinleşmektedir. Kadınlara ve yaşadıkları problemlere Feminist Terapi uygulanması, kadınların suçluluk duygularından sıyrılmasını, güçlü yanlarını keşfetmeleri ve yeni beceriler kazanmalarını; kamusal alana katılmalarının artmasını, içinde bulundukları koşul ve durumlarda kendilerini mağdur eden uygulamalarla daha iyi mücadele etmelerini sağlayacaktır (Pehlivan, 2015). Kişinin bireysel değişimi sonucunda bunu sosyo-politik, kültürel alana da taşıması beklenir. Feminist yaklaşım bu noktada sadece kadınlar için değil toplumun tüm ezilen kesimleri için birlik, beraberlik ve dayanışmayı cesaretlendirmekte bununla birlikte bireysel ve toplumsal dönüşümü bu anlamda birbirini besleyen süreçler olarak görmektedir.

PİLOT MERVE SEZEN SARI RÖPORTAJI

RÖPORTAJ: ŞAFAK ATAY

1. Sizi tanımayan okuyucularımız için kendinizi tanıtabilir misiniz? Sezen Sarı kimdir?

Öncelikle herkese merhaba. İsmim Merve Sezen Sarı. 24 Şubat 1994 Adana doğumluyum ve tek çocuğum. Hobilerim arasında tiyatro, yüzme, voleybol, bisiklet sürme, kickbox ve yan flüt çalma var. İlkokuldan itibaren çeşitli tiyatro oyunlarında yer aldım. Üniversitenin ilk yılında hazırlık okurken biri İngilizce biri Türkçe olmak üzere 2 oyunda da yer aldım. Bu tiyatro macerama 2. sınıfa kadar 2 farklıoyunda daha yer alarak devam ettim fakat uçuşlar başlayınca devam edemedim ne yazık ki. İlkokulda tenis oynuyordum fakat çok fazla spor dalına başlayıp bırakmışlığım var ne yazık ki tenis de bunlardan biri oldu. Fırsat buldukça kickbox yapıyorum. Şuan da aktif olarak yüzüyorum, bisiklete biniyorum ve pilates reformer yapıyorum. Üniversitede yan flüt çalmaya başladım. Uçuş yoğunluğundan bir süre ara verdim ama şuan tekrar başladım. 2012 yılında Ankara'da Türk Hava Kurumu Üniversitesi Pilotaj bölümüne başladım. 2018 yılında ise Sun Express Havayollarına First Officer (FO) olarak kabul edildim.

2. Pilot olmaya nasıl karar verdiniz?

Pilot olmaya 15-16 yaşlarındayken karar verdim. Pilot olmak küçük yaşlardan beri hayalimdi desem yalan olur çünkü ailemde ya da yakın çevremde pilot olan kimse yoktu o yüzden bu alanda beni yönlendiren kimse de olmadı. Lise 2’de Hava Kuvvetleri’ne girmek istediğimi söyleyerek aileme küçük bir kalp krizi geçirttiğimi söylesem çok da yanlış olmaz. Annem ve teyzem hariç herkes nasıl olacak, aile hayatın olmayacak gibi şeyler söyleyip evde kalmamdan endişelendi bence. O zamanlar gösteri pilotu olmak istiyordum hatta F16 ile bunu gerçekleştirmek istiyordum. Hatta lisemde Hava Harp Okulu başvurusu yapan tek kişiydim. Ama şuan iyi ki sivil havacılığı seçmişim diyorum.

3. Pilot olarak çalışırken ve eğitim alırken ne tür tepkilerle karşılaştınız? İlginç bir anınız varsa okurlarımızla paylaşır mısınız?

Genelde genç bir kadın pilot olarak çok dikkat çekiyorum ne yazık ki. Ne yazık ki diyorum çünkü “Uçağı bu kız çocuğu mu uçuracak, yok ya buna uçağı vermemişlerdir, sen kaptana yardım ediyorsun değil mi kullanmıyorsun yani” gibi tepkilerle o kadar çok karşılaşıyorum ki. Eğitim alırken de erkeklerle kıyaslanma hep yaşıyorsunuz ne yazık ki. Gücsüz olduğunuzu ima edenler oluyor, eğer istersen arkadaşın yardım etsin gibi cümleler duyuyoruz. Kickbox neden yaptığımı merak edenler olmuştur belki sebebi tam olarak bu.

4. Kadın bir pilot olarak meslekte kadın olmanın zorlukları ve kolaylıkları nelerdir?

Kadın olmak zaten toplumda yeterince zor bir de kadın pilot olmak ohoooo anlatmakla bitmez. Ben herkesin düşündüğü gibi düzensiz hayattan dolayı sorun yaşamıyorum açıkçası. Bence zaten o düşünülen gibi düzensiz de değil hayatımız. Evet yatılarımız oluyor bazen 1 gece bazen 3-5 gün süreyle ve doğal olarak hemen aile hayatın olmayacak o zaman çocuğuna nasıl bakacaksın kocanla nasıl ilgileneceksin gibi sorular olmazsa olmaz. Toplumumuzun yakıştırdığı bu, kadın evinde çocuk bakar kocasıyla ilgilenir algısını tamamen kıramadığımız için de bu yaşam şekli yanlış geliyor insanlara.

Ben bunu aşabileceğimize inanıyorum çünkü mesleğimin beni hayatımdan alıkoyduğunu düşünmüyorum. Diğer taraftan kokpitte genel olarak kaptanla baş başayız malum ve başlarda bu durum çoğu kaptan için zordu. Ama sonradan kadın pilot sayısı arttıkça bu duruma alıştılar tabii. Diğer yandan kadın pilot olarak üniversite sınavına hazırlanan kızlara örnek olmak, kendini sıkışmış ve korkmuş hisseden kadınlara ışık olmak gibi birçok güzel yanı da var. Sosyal medyadan gelen mesajlar sayesinde elimden geldiğince her şeyi yapabileceğimizi göstermeye çalışıyorum.

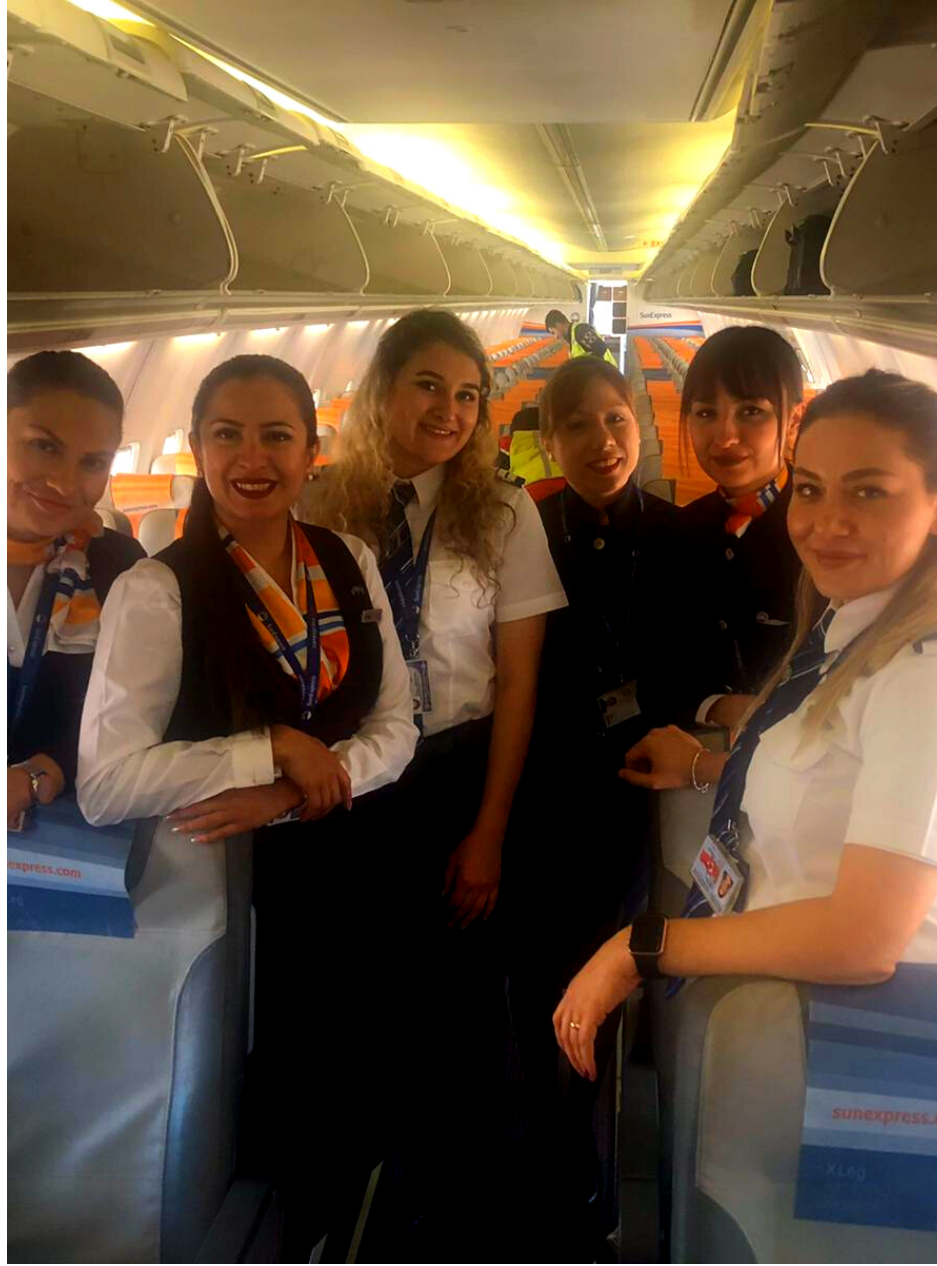

5. Pilot olmanın psikolojinize olumlu-olumsuz etkileri nelerdir? Uçmak ve uçuşu yönetmek size nasıl hissettiriyor?

Öncelikle şunu söylemek istiyorum ki annem ve teyzem en büyük destekçilerimdi. Psikolojik olarak her zorlandığımda onların yardımını aldım desem yanlış olmaz. Pilotlar olarak 6 ayda bir simülatör uçuşu gerçekleştiriyoruz ve bunun stresi oldukça fazla. Simülatör genel olarak uçuşta gerçekleşebilecek acil durumlara çalışmak, tekrar etmek için zorunlu olarak planlanıyor ve 2 gün sürüyor. Bu gerçekten psikolojik olarak yorucu oluyor ve öncesinde her şeye tekrar tekrar çalıştığımız için yaklaşık 2 haftamızı alıyor. Bu süreçte genelde şirketten arkadaşlarımdan yardım alıyorum, onlarla konuşmak onların neler yaşadığını dinlemek rahatlatıcı oluyor. Ama onun dışında uçuşta genelde rahatım çünkü bence dünyanın en güzel manzaralı ofisindeyiz ve gündoğumuna ve günbatımına asla doyamıyorum. Gece uçuşlarında samanyolunu görebiliyoruz mesela ya da kayan yıldızları izleyebiliyoruz ve bu tüm stresini alıyor insanın inanın. Zor olan uçmak değil uçuşu yönetmek ve bu da tecrübelendikçe daha da kolaylaşıyor.

6. Mesleğinize cinsiyet bazında bakıldığında Dünya genelinde ve ülkemizde kadın erkek oranı nasıldır?

Ne yazık ki bu meslekte kadın-erkek oranı hem dünyada hem de ülkemizde çok çok düşük seviyelerde. Bunun sebebinin sivil pilotluğun büyük ölçüde askeri pilotluğa ara veren pilotlar tarafından gerçekleştirildiği olduğunu düşünüyorum. Biliyorsunuz ki askeriyede kadın oranı çok düşük. Ama şuan açılan uçuş okulları, üniversiteler, Amerika ve Macaristan gibi çok daha uygun fiyatlara eğitim veren okullar ve şirketlerin pilot yetiştirme programı sayesinde kadınların da havacılıkta sayısı giderek artıyor.

7. Son olarak Psikolektif Dergisi okuyucularına neler söylemek istersiniz?

İnsanların bizim geçtiğimiz sınavları, ezberlediğimiz tüm kuralları, yalayıp yuttuğumuz koca koca kitapları bilmesini istiyorum. İnsanların 6 ayda bir girdiğimiz ve acil durum çalıştığımız simülatörleri ve bunlara nasıl canla başla çalıştığımızı da bilmesini istiyorum. Ama en çok da her iniş ve kalkışın farklı olduğunu, hava koşullarının mesleğimiz üzerindeki etkilerinin her uçuşu etkilediğini, uçağın ağırlığından tutun ağırlık merkezinin yerine kadar her küçük detayın her gün işimizin bir gün hatta bir saat öncesinden farklı olmasına sebep olduğunu bilmelerini istiyorum. Havacılık camiasında biz birbirimize iyi uçuşlar ya da iyi inişler demeyiz, emniyetli uçuşlar ya da emniyetli inişler deriz. Amacımız da emniyetli olmak, en güvenli şekilde işimizi yapmak. İnanın ben de her uçuşun aynı olmasını dilerdim ama her gün yeni bir macera ve her an hazırlıklı olmak zorundayız.

KAYNAKÇA

KAYNAKÇA

1. TAKIM ELBİSELİ KADIN – AYŞE BAŞBUĞ

- Aksu, Bora (2008), “Kadın-Erkek Eşitliği ve Toplumsal Cinsiyet Eğitici Kılavuzu” Birleşmiş Milletler Sığınmaevleri Projesi Ders Notları, Ankara
- Arıkan, G. (1988). Kırsal kesimde kadın olmak. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(2).
- Tinker, I., Bramsen, M. B., & Buvinić, M. (Eds.). (1976). *Women and world development* (p. 22). Washington, DC: Overseas Development Council.
Erişim Adresi: <https://pdfs.semanticscholar.org/9765/80d289bba51a702a44606cb995f3c9d5df05.pdf>
- United Nations. Division of Human Rights. (1978). Human rights: a compilation of international instruments (Vol. 88). UN.
- Arslan, G. Birleşmiş Milletler kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına dair sözleşme (öngörülen haklar ve öngörülen usuller). *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 62 (1-2), 3-43.
- Demirel, E. T. (2019). *Cam Tavanın gölgesinden ışığa doğru kendi kendine liderlikle yolculuk*. Syf. 103. Eğitim Yayınevi. Erişim Adresi: https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=hWazDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR5&dq=info:rdheaSlxpxQJ:scholar.google.com/&ots=R3hwiUFR2A&sig=SvgIC9mlblkmhY7HueCSBLsfr6A&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
- Alisbah Tuskan, A. (2013). Toplumsal Cinsiyet Toplumda Kadına Bıçılan Roller Ve Çözümleri, *İstanbul Barosu Dergisi*.
- Topçuoğlu, H., (1978), “Türk Toplumunda Kadının Statüsü”, Türkiye Kadın Yılı Kongresi, Türk Üniversitesi Kadınlar Der Yayını, Ankara.
- Gideon Sjoberg, Sanayi Öncesi Kenti, Alkan,A., Duru,B. (Der. ve Çev.), 20. *Yüzyıl Kenti*, İmge Yayınevi, Ankara, 2002, s. 37-54.
- Günay, D. (2002). Sanayi ve sanayi tarihi. *Mimar ve Mühendis Dergisi*, 31, 8-14.
- Diñç Kahraman, S. (2010). Kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik görüşlerinin belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 3(1), 30-35.
- Özçatal, E. Ö. (2011). Ataerkillik, toplumsal cinsiyet ve kadının çalışma yaşamına katılımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1(1), 21-39.
- Suğur, S., & Suğur, N. (1998). *Geleneksel toplumdan modern topluma geçiş*. Edt. Gürhan Can), Çağdaş Yaşam Çağdaş İnsan, Anadolu Üniversitesi Yayınları, (1020), 19-29.
- Arslan, Ü. Ç., & Demirağ, Y. H. (2017). Sanayi Devrimi: Sonuçları ve uluslararası sisteme yansımaları. *Ankara: Başkent Üniversitesi Avrupa Birliği Ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü*.
- Kılınç, Z. A., & Çelik, A. (2009). Kentsel dönüşüm ve kültürel dönüşüm. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(18), 145-164.
- Yalçın, G. E., & Fatma, Ö. C. A. L. (2016). Kırsal göç ve tarımsal üretime etkileri. *Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 20(2), 154-158.
- Wirth, L. (2001). Breaking through the glass ceiling. Women in management. Erişim adresi: <https://www.ilo.org/global/publications/ilo-bookstore/order>

online/books/WCMS_PUBL_92211084
57_EN/lang--de/index.htm

- <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/tr/content/122-kadnlara-kars-her-turlu-ayrmlgn-onlenmesi-sozlesmesi/>
- Korkmaz, H. (2016). Yönetimde Kadın Ve Cam Tavan Sendromu. *Alternatif Politika*, 8(Special), 95-112.
- Narcıkara, E. B., Sosyal kimlik teorisi perspektifiyle kraliçe arı sendromu. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(16), 159-176.
- Özzyer, K. ve Azizoğlu, Ö. (2014) İş Hayatında Kadınların Önündeki Cam Tavan Engelleri İle Algılanan Örgütsel Adalet Arasındaki İlişki. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 10, Yıl 10, Sayı 1.
- Gül, H., & Oktay, E. (2009). Türkiye ve Dünya'da kadınların çalışma hayatında yaşadıkları cam tavan algıları üzerine kavramsal bir çalışma. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(18), 421-436.
- Parlaktuna, İ. (2010). Türkiye'de cinsiyete dayalı mesleki ayrımcılığın analizi. *Ege Akademik Bakış*, 10(4), 1217-1230.
- Özçatal, E. Ö. (2011). Ataerkillik, toplumsal cinsiyet ve kadının çalışma yaşamına katılımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1(1), 21-39.
- Ryan, M. K., & Haslam, S. A. (2005). The glass cliff: Evidence that women are over-represented in precarious leadership positions. *British Journal of management*, 16(2), 81-90.
- Yıldız, S., Alhas, F., Sakal, Ö., & Yıldız, H. (2016). Cam Uçurum: Kadın yöneticiler Cam Tavanı ne zaman aşar? *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 71(4), 1119-1146.

2. YÜRÜSENE BE KADIN! – ŞAFAK ATAY

- Blockey, P. N., & Hartley, L. R. (1995). Aberrant driving behaviour: Errors and violations. *Ergonomics*, 38, 1759–1771.
- Elander, J., West, R. ve French, D. (1993). Behavioral correlates of individual differences in road-traffic crash risk: An examination of methods and findings. *Psychological Bulletin*, 113(2), 279–294.
- Helman, S. ve Reed, N. (2015). Validation of the driver behaviour questionnaire using behavioural data from an instrumented vehicle and high-fidelity driving simulator. *Accident Analysis & Prevention*, 75, 245–251. doi: 10.1016/j.aap.2014.12.008
- Lajunen, T. ve Summala, H. (1995). Driving experience, personality, and skill and safety-motive dimensions in drivers' self-assessments. *Personality and Individual Differences*, 19(3), 307–318. doi:10.1016/0191-8869(95)00068-H
- Lawrence, C., Richardson, J., 2005. Gender-based judgements of traffic violations: the moderating influence of car type. *Journal of Applied Social Psychology* 35, 1755–1774, <http://dx.doi.org/10.1111/j.1559-1816.2005.tb02194.x>.
- Moè, A., Cadinu, M. ve Maass, A. (2015). Women drive better if not

- stereotyped. *Accident Analysis and Prevention*, 85, 199–206. doi:10.1016/j.aap.2015.09.021
- Özkan, T. ve Lajunen, T. (2005b). Why are there sex differences in risky driving? The relationship between sex and gender-role on aggressive driving, traffic offences, and accident involvement among young Turkish drivers. *Aggressive Behavior*, 31, 547–558. doi:10.1002/ab.20062
 - Özkan, T. ve Lajunen, T. (2006). What causes the differences in driving between young men and women? The effects of gender roles and sex on young drivers' driving behaviour and self-assessment of skills. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 9, 269–277. doi:10.1016/j.trf.2006.01.005
 - Öztürk, İ. ve Özkan, T. (2018). Genç Sürücülerde Sürücü Becerileri ve Sürücü Davranışları Arasındaki İlişki. *Trafik ve Ulaşım Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 1–15.
 - Parker, D., McDonald, L., Rabbitt, P., & Sutcliffe, P. (2000). Elderly drivers and their accidents: The Aging Driver Questionnaire. *Accident Analysis and Prevention*, 32, 751–759.
 - Sümer, N. (2001). *The role of driving skills, errors, and violations. I. Traffic and Road Safety Congress, April 2001*. Ankara, Turkey: Gazi University
 - Sümer, N., Özkan, T. ve Lajunen, T. (2006). Asymmetric relationship between driving and safety skills. *Accident Analysis and Prevention*, 38(4), 703–711. doi:10.1016/j.aap.2005.12.016
 - Tronsmoen, T., 2008. Associations between self-assessment of driving ability, driver training and crash involvement among young drivers. *Transp. Res. Part F: Traffic Psychol. Behav.* 11, 334–346, <http://dx.doi.org/10.1016/j.trf.2008.02.002>
- ### 3. PSİKOLOJİ DÜNYASINDAN KADIN TEŞHİSİ (!) - SENA KÜBRA ÇATALOĞLU
- Bal, U. (2010). *Anksiyete bozukluklarında cinsiyete göre semptom farklılıkları* (Yayınlanmamış uzmanlık tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
 - Boyacıoğlu, İ. ve Hünler, O.S. (2019), Türkiye’de psikoloji alanında kadın çalışmaları ve kadın akademisyenlerin çalışma ortamı üzerine bir inceleme, *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 2 (1), 1-18
 - Burger, M. (2006). *Kişilik*, s. 470. İstanbul: Kaknüs yayınları.
 - Canpolat, F. (2017). Nesne ilişkileri kapsamında freudyen konseptler üzerine bir literatür taraması: Oral saplanımlı bir histeri vakası ve terapi süreci. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 4 (2), 24- 36
 - Gagua, N. ve Baltacı, S. (2017). Histeri ve obsesyon nevrozunda cinsiyetlenme üzerine. *Ayva Klinik Psikoloji Dergisi*. 4 (3), 1-10

- Gök, A. (2019). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım arama tutumları* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Gökalp, P., Stres, anksiyete ve kadın (2013)., Erişim adresi: <http://www.peykangokalp.com/yaz-lar/stres-anksiyete-kadin.html>
- Hasanoğlu, A. (2014). Histerik erkek. Erişim adresi: <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/alper-hasanoglu/histerik-erkek-1213903/>
- [Kaymak Özmen, S., \(2010\).](#) Okulda dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB). *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 6 (2), 1 – 10
- Keskin, A., Ünlüoğlu, İ., Bilge, U., Yenilmez, Ç. (2013). Ruhsal bozuklukların yaygınlığı, cinsiyetlere göre dağılımı ve psikiyatrik destek alma ile ilişkisi. *Nöropsikiyatri Arşivi Dergisi*. 50, 344-351
- Özdemir, S. (2012). *Psikolojik yardım alma tutumu ile kişilik, kendini saklama, cinsiyet rolleri arasındaki ilişkiler* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Steiner, M., Lepage, P. and Dunn, E. J. (1997). Serotonin and gender-specific psychiatric disorders, *International Journal of Psychiatry in Clinical Practice*, 1, 3- 13

4. İNFERTİLİTE VE KADIN - BÜŞRA TUNÇ

- Amir, M., Horesh, N., & Lin-Stein, T. (1999). Infertility and adjustment in women: The effects of attachment style and social support. *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*, 6(4), 463-479.
- Bal, S. (2014). Reklamların eskimeyen yüzü “muhteşem annelik”: Anneler günü reklamları örneği. *Ankara Üniversitesi İlel Dergisi*, 1(2), 59-85.
- Bibi Nooren, B., & Shazia, H. (2014). Psychological problems among women with infertility problem: A comparative study. *J Pak Med Assoc*, 64(11), 1287-91.
- Cui, W. (2010). Mother or nothing: the agony of infertility. *Bulletin of the World Health Organization*, 88, 881-882
- Cwikel, J., Gidron, Y., & Sheiner, E. (2004). Psychological interactions with infertility among women. *European Journal of Obstetrics & Gynecology and Reproductive Biology*, 117(2), 126-131.
- Hançer, A. (2018). Toplumsal cinsiyet öznesi olarak kadının “annelik” kimliğine eleştirel bir bakış. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 1(2), 177-202.
- Karaca, A., ve Ünsal, G. (2012). İnfertilitenin kadın ruh sağlığı

- üzerine etkileri ve psikiyatri hemşiresinin rolü. *Journal of Psychiatric Nursing/Psikiyatri Hemşireleri Derneği*, 3(2), 80-85.
- Karaman, E. D., ve Doğan, N. (2018). Annelik rolü üzerine: Kadının “annelik” kimliği üzerinden tahakküm altına alınması. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2), 1475-1496.
 - Kavlak, O., ve Saruhan, A. (2002). İnfertil kadınlarda yalnızlık düzeyi ve bunu etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Ege Tıp Dergisi*, 41(4), 229-232.
 - Kırca, N., ve Pasinlioğlu, T. (2013). Infertilite Tedavisinde Karşılaşılan Psikososyal Sorunlar/Psychosocial Problems during Infertility Treatment. *Psikiyatriye Güncel Yaklaşımlar*, 5(2), 162-178.
 - McQuillan, J., Greil, A. L., White, L., & Jacob, M. C. (2003). Frustrated fertility: Infertility and psychological distress among women. *Journal of Marriage and Family*, 65(4), 1007-1018.
 - Miles, L. M., Keitel, M., Jackson, M., Harris, A., & Licciardi, F. (2009). Predictors of distress in women being treated for infertility. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 27(3), 238-257.
 - Laffont, I., & Edelmann, R. J. (1994). Psychological aspects of in vitro fertilization: A gender comparison. *Journal of Psychosomatic Obstetrics & Gynecology*, 15(2), 85-92.
 - Lee, S.-H., Wang, S.-C., Kuo, C.-P., Kuo, P.-C., Lee, M.-S., & Lee, M.-C. (2010). Grief responses and coping strategies among infertile women after failed in vitro fertilization treatment. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 24(3), 507–513.
 - Podolska, M., & Bidzan, M. (2011). Infertility as a psychological problem. *Ginekologia Polska*, 82(1), 44-49.
 - Topdemir Koçyiğit, O. (2012). İnfertilite ve sosyo-kültürel etkileri. *İnsanbilim dergisi*, 1(1), 27-37.
 - Williams, M. E. (1997). Toward greater understanding of the psychological effects of infertility on women. *Psychotherapy in Private Practice*, 16(3), 7-26.
 - Zegers-Hochschild, F., Adamson, G.D., Mouzon, J., Ishihara, O., Mansour, R., Nygren, K., Sullivan E., & Vanderpoel, S. (2009). The International Committee for Monitoring Assisted Reproductive Technology (ICMART) and the World Health Organization (WHO) revised glossary on ART terminology. *Fertil and Sterility*, 92(5), 1520-1524.

5. KORKU VE KADIN – HÜLYA ORHAN

- Çardak, B. (2012). Kadınların suç korkuları üzerine nitel bir çalışma. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 1(1), 23-45.
- Dinçer, A. (2017). Korku: dili, kavramlaşması, kültürel boyutu. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(2), 769-798.
- Obuz, M. (2019). *Ergenlerde korku düzeyi ile riskli davranışlar ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sayar, K. (2019). *Başı sınıklar için kılavuz*. Kapı Yayınları

6. MADALYONUN GÖRÜNMEYEN YÜZÜ: KADIN Sığınma EVLERİ - Merve Kayacı

- Açıklık, S. (2009), *Kadına yönelik şiddetle mücadelede kadın sığınmaevleri önlemi: Türkiye örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Ü.
- Bilge, F., Arslan, A., Şenyıl, D. (2000). Ankara ili sığınma evine başvuran kadınların problem çözme becerilerini değerlendirmeleri, akılcı olmayan düşünceleri, kızgınlık, umut ve özsaygı düzeylerine ilişkin karşılaştırmalı bir inceleme. *Türk*

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2(3) 19-32.

- Erim, B. R., Yücens, B. (2016). Kadına yönelik şiddet ve kadın sığınma evleri. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 25(4): 536-549.
- Gökmen, D. (2009), *Kadın sığınma evinde yaşayan şiddet görmüş kadınlar ile eşiyile birlikte yaşayan şiddet görmüş kadınlar arasındaki psikolojik dayanıklılık ve bağlanma durumlarının karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Ü.
- Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü (2008). Kadın sığınmaevleri kılavuzu. Ankara. Erişim adresi: http://www.ktu.edu.tr/dosyalar/ka_dinarastirmalari_02401.pdf
- Maybek, S. D. (2017). Şiddet mağduru kadınların sığınmaevleri sonrası deneyimleri. *Sosyoloji Konferansları*, 55: 153-179.
- Öztürk, E. (2014). Türkiye’de aile, şiddet ve kadın sığınmaevleri. *21.Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 3(7), 39-55.

7. SAVAŞIN KADINLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ- AYŞE DOĞAN

- Akyiğit, H., Demirbaş, B. (2018) Suriyeli mülteci kadınların entegrasyon sürecinde sosyal ağların olumlu ve olumsuz etkileri, *Muhakeme Dergisi*, 1 (2), 123-133.
- Gökalp, Z., Taner, B. (2019) Kadın ve savaş: sosyal boyutta bir analiz, *İstanbul Üniversitesi*

- Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1, 13-30.
- Kelleci, T. (2017) Cinsiyetçi milliyetçilik ve savaşlarda cinsel şiddetin kullanımı: Bosna örneği, *Alternatif Politika Dergisi*, 9 (3), 409-441.
 - Kılıç, M., Arslanyılmaz M., Özvarış Ş. B. (2015) Savaş ve çatışma ortamında kadın sağlığı, *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 24 (6), 237-244.
 - Özdemir, Ö. (2015) Savaş ve çatışmalarda şiddetin kurbanları kadınlar, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 39 (8), 310-318.
 - Sarı, E. (2016). *Psikolojik Danışma ve Psikoterapi*. Ankara: Vize Basın Yayın
 - Taş, G. (2016). Feminizm üzerine genel bir değerlendirme: Kavramsal analizi, tarihsel süreçleri ve dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler*, 3 (5), 163-175.

8. FEMİNİST TERAPİ BAĞLAMINDA KADIN- MERVE YÜKSEK

- Arıcı, F., Kepir, D. (2017). Feminist Terapi: Çok kültürlü yaklaşım. Nilüfer Voltan Acar (Ed.), *Psikoterapi ve Psikolojik Danışma Kuramları Kavramlar ve Örnek Olaylar* içinde (s. 431-473). Ankara: Nobel Yayın.
- Eyüpoğlu, H. (2008). Cinsel taciz ve travma. Eleştirel bir deneyim aktarımı. *Eleştirel Psikoloji Bülteni*, 1, 53-63.
- Pehlivan, H. (2015). Kadınlara sunulan psikolojik yardım hizmetlerine feminist terapi perspektifinden eleştirel bir bakış. *Fe Dergi*, 7 (2), 95-104.

SAYI 6 **PSIKOLEKTİF** DERGİSİ
MART 2020

